

ESSEERIDE TEGEVUSEST EESTIS OKTOOBRIREVOLUTSIOONI VOIDU JA NÕUKOGUDE VOIMU KINDLUSTAMISE PERIOODIL

A. Helbe

Tallinna Polütehniline Instituut

Oktoobrirevolutsiooni sündmusi on meie ajaloolases kirjanduses põhjalikult käsitletud.¹ Uusi töid ilmus eriti rohkesti seoses Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevaga. Need uurimused valgustavad bolševike partei tegevust Oktoobrirevolutsiooni ajal. Vähem tähelepanu on senistes käsitlustes pööratud väikekodanlikele parteidele. Esseeride ja menševike tegevust koos on puudutanud üldiste sündmuste taustal J. Saat², V. Reiman³, M. Petrov⁴, J. Sepp⁵. Nende parteide sisemine areng on sealjuures jäänud avamata ja nad on saanud hinnangu ühise negatiivse nimetaja alusel. Viimase aja töödest on väikekodanlike parteisid põhjalikumalt käsitlenud E. Kaup oma töös «Leninlikul võitlusteel»⁶ seoses võitlusega töölisliikumise ühtsuse eest ajavahemikus 1902—1917 kuni oktoobrisündmusteni. Kõige põhjalikum selle perioodi uurimus on K. Siilivaski doktoriväitekiiri «Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis»⁷, mis oma rohke materjali ja analüüsiga valgustab nii sündmuste tausta kui sündmusi ennast. Esseeride tegevust ei ole iseseisva teemana käsitletaval perioodil seni vaatluse alla võetud. Puudulikult on

¹ H. Arumäe. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis. Histoograafiline ülevaade. — ENSV Teaduste Akadeemia Toimetised, Tallinn, 1967, nr. 4.

² J. Saat. Eesti bolševikud Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul. Tallinn, 1956.

³ V. Reiman. Eesti bolševikud võitluses nõukogude võimu eest aastail 1917—1918. Tallinn, 1957.

⁴ M. Petrov. Balti laevastiku meremeeste osavõtt võitlusest nõukogude võimu eest. Tallinn, 1957.

⁵ J. Sepp. Võitlus nõukogude võimu eest Eestis 1917—1919. Tallinn, 1947.

⁶ E. Kaup. Leninlikul võitlusteel. Tallinn, 1967.

⁷ K. Siilivask. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis. Doktoriväitekiiri. 1967.

käsitletud just bolševike ning pahempoolsete esseeride bloki kujunemist. Bolševike blokil pahempoolsete esseeridega oli suur ajalooline ja poliitiline tähtsus, sest see kergendas relvastatud ülestõusu võitu ja aitas kaasa nõukogude võimu kindlustamisele.

Käesolevas artiklis vaadeldakse bloki kujunemist bolševike ja pahempoolsete esseeride vahel. Ühtlasi püütakse anda hinnang esseeride osale Oktoobrirevolutsiooni päevil.

Töös on kasutatud järgmisi fonde Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riiklikust Keskarhiivist: 1) f. R-1216 — Tallinna Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu Täidesaatev Komitee ning Tallinna Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu protokollid, 2) f. R-1217 — Tallinna Sõjaline Revolutsioonikomitee, 3) f. R-1218 — Tartu Töölise ja Soldatite Saadikute Täidesaatev Komitee, 4) f. R-1233 — Narva Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu, 5) f. R-1285 — Viljandi Maakonna Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatev Komitee.

Eesti NSV Riiklikust Ajaloo Keskarhiivist: 1) f. 4667 — Tartu Maakonna Komissar, 2) f. 4675 — Tartu Maakonnavalitsus, f. 226 — Eesti Asutava Kogu valimiste Keskkomisjon. Viimati mainitud fond on seni kasutamata. Uued materjalid Eesti Asutava Kogu valimiste tulemustest on antud kokkuvõtlikult tabelite kujul lisadena.

Kasutatud on V. I. Lenini, V. Kingissepa jt. töid, Veebruarirevolutsioonist ja Oktoobrirevolutsioonist Eestis aktiivselt osavõtnute mälestuste kogu «Nõukogude võimu eest», dokumentide ja materjalide kogumikku «Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis» ja 1917—1918. a. perioodikat.

Eesti esseerid kuulusid esialgu ülevenemaalisse esseeride parteisse, mille kongresside ja konverentside otsuseid nad täitsid. Samasugused voolud ja lahkkelid nagu Venemaal peegeldusid ka esseeride Eesti organisatsioonides.⁸

Esseeride progressiivsema osa eraldumine, pahempoolse suuna kujunemine ja pahempoolsete esseeride blokeerumine bolševikega Oktoobri-eelsel perioodil Eestis toimus eelkõige Tallinnas — Tallinna Nõukogus, samuti Eestimaa Nõukogude Täitevkomitees. Maakondades toimus see protsess hiljem, pärast relvastatud ülestõusu.

Tallinna Nõukogu arvulisi vahekordi ja esseeride osa selles maist oktoobrini 1917 näitab alljärgnev tabel⁹.

---

⁸ Vt. A. Helbe. Esseeride tegevusest Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise perioodil Eestis. — TRÜ Toimetised, 203, 1967.

⁹ «Известия Ревельского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов» 1917, 18 мая, № 52; Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis. — Dokumentide ja materjalide kogumik. Tallinn, 1957, lk. 369; «Звезда» 1917, 19 ноября, № 23.

	Bolševikke	Esseere	Pahempoolseid esseere	Menševikke	Internatsionaliste	Parteituid	Anarhiste	Kokku
Mais	58	87	—	29	—	22	—	196
Augustis	102	69	16	14	18	24	—	243
Oktoobris	102	97		15	19	23	2	258

Pahempoolsete esseeride rühmitus Tallinna Nõukogus tekkis augustis toimunud ümbervalimiste ajal. Nõukogu 85 esseerist osutusid pahempoolseiks 16. Pahempoolsete esseeride arvu kohta oktoobris toimunud ümbervalimiste järel ei ole otseseid andmeid; ajalehe «Zvezda» andmeil oli Tallinna Nõukogu 97 esseerist üle poole pahempoolsed.¹⁰

Tallinna Nõukogu Täitevkomitee parteikoosseisu muutumist maist oktoobrini 1917 näitab alljärgnev tabel¹¹:

	Bolševikke	Esseere	Pahempoolseid esseere	Internatsionaliste	Menševikke	Parteituid
Mais	6	9	—	—	3	2
Augustis	8	8	—	1	1	2
Oktoobris *	12	—	6	1	—	2

* Andmed Tallinna Nõukogu Täitevkomitee kohta on oktoobri lõpust.

Mais valitud Tallinna Nõukogu Täitevkomitees olid esseerid ülekaalus. Augustis oli bolševikke ja esseere võrdselt, kusjuures aga täitevkomitee 8 esseerist (Lebedev, Avsaragov, Ivanov, Aleksandrov, Krikunov, Makarov, Zaretski, Tidosaar) osutusid 6 esimest hilisemateks pahempoolseteks, kes relvastatud ülestõusu perioodil asusid blokki bolševikega ja töötasid Sõja-revolutsioonikomitees ning valiti pärast Oktoobripööret Tallinna Nõukogu Täitevkomiteesse.

Muutusi esseeride koosseisus ka Eestimaa Nõukogude Täitevkomitees juulist oktoobrini on näha alljärgnevast tabelist¹².

¹⁰ «Звезда» 1917, 19 ноября, № 23.

¹¹ «Известия Ревельского Совета...» 1917, 18 мая, № 52. V. Reiman, lk. 102; Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 291—292; ENSV ORKA, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 4, l. 169.

¹² Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 349; ENSV ORKA, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 4, l. 162.

	Bolševikke	Esseere	Pahempoolseid esseere	Internatsionaliste	Menševikke	Parteituid
Juulis	7	7	—	1	4	—
Oktoobris	11	—	9	1	3	—

Juulis oli bolševikke ja esseere Eestimaa Nõukogude Täitevkomitees võrdselt. Seitsmest esseerist (Dobrohotov, Vassitš, Allik, Meister, Kuhlmann, Galadžans ja Süldt) olid viis viimast hilisemad pahempoolsed.

Septembri lõpul asusid Tallinna Nõukogu Täitevkomitee ja Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee pahempoolsetel seisukohtadel asuvad esseerid võimu ülemineku küsimuses nõukogudele bolševike platvormile. Otsustava tähtsusega oli 27. septembril toimunud ühine koosolek, millest võtsid osa ka armee ja laevastiku komiteed ning ühiskondlike organisatsioonide esindajad.¹³ Pahempoolsed esseerid hääletasid esmakordselt koos bolševikega selle poolt, et võim läheks nõukogudele. Seda koosolekut võib pidada bolševike ja pahempoolsete esseeride bloki tekkimise alguseks.

Eestimaa nõukogude II kongressil 12.—14. oktoobrini olid pahempoolsete esseeride esindajad asunud seisukohale, et tekkinud poliitilise kriisi võib lahendada ainult võimu üleminek nõukogude kätte.¹⁴ Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteesse valiti Tallinna Nõukogust bolševike kõrval vaid pahempoolsed esseerid Meister, Allik, Aleksandrov, Ivanov, Avsaragov, Krživitski, Avtuhhov ja Krikunov.¹⁵

Et 1917. a. sügisel pahempoolseid esseere toetasid töötav talurahvas ja paljud soldatid ning neil oli arvestatav mõju tähtsamates nõukogudes, pidas V. I. Lenin tööliste-bolševike liidu sõlmimist pahempoolsete esseeridega võimalikuks ja vajalikuks, sest «see liit võib olla «aus koalitsioon», aus liit, sest põhilist lahkuminekut palgatööliste huvide ning töötavate ja ekspluateeritavate talupoegade vahel ei ole»¹⁶.

Bolševike partei suhtumise pahempoolsetesse esseeridesse määras eesmärk tugevdada töölisklassi ja talurahva liitu. V. I. Lenin rõhutas, et revolutsiooni käigus on blokid ja kompromissid teatud tingimustes vältimatud, kuid revolutsioonilise töölisklassi juhtiva parteina ei tohi bolševikud järeleandmisi teha põhimõttelistes küsimustes.¹⁷ Bolševikud ei hinnanud üle pahempoolsete esseeride revolutsioonilisust. Ehkki viimased toetasid

¹³ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 335.

¹⁴ Samas, lk. 349.

¹⁵ ENSV ORKA, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 4, l. 162.

¹⁶ V. I. Lenin. Teosed, 26. kd., lk. 204.

¹⁷ V. I. Lenin. Teosed, 25. kd., lk. 284.

bolševikke mitmetes küsimustes, jäid nad siiski kõikuvaks, väikekodanlikuks parteiks, ebakindlaks liitlaseks. Kuid liit nendega kergendas revolutsiooni võitu.

Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul olid Tallinna Nõukogu ja Eestimaa Nõukogude täitevkomiteed bolševike ning nendega liitunud pahempoolsete esseeride ja internatsionalistide käes, kes toetasid võimu viivitamatut üleminekut nõukogudele.

Revolutsiooni eelõhtul asus ka Tallinna esseeride parteiorganisatsioon ametlikult toetama võimu üleminekut nõukogude kätte, olles arusaamisele jõudnud, et kontrrevolutsioonilise kodanlusega kokkuleppe poliitika on rahvale hukatuslik. Esseeride Tallinna parteiorganisatsiooni 22. oktoobri koosolekul arutati käesolevat poliitilist olukorda seoses II ülevenemaalise nõukogude kongressi kokkutulekuga ning otsustati, et 1) kujunenud raskest olukorrast väljapääsemiseks on ainus tee — võimu üleminek demokraatia kätte nõukogude näol, 2) ilma kokkukutsutava II ülevenemaalise nõukogude kongressi sanktsioonita mitte mingisuguseid separatiivseid väljaastumisi lubada, toetada kõiki kongressi otsuseid kõigi olemasolevate revolutsiooniliste jõududega.¹⁸

II ülevenemaalisel nõukogude kongressil jagunes esseeride fraktsioon kaheks — parempoolseteks, kes keeldusid osa võtmast kongressi tööst, ja pahempoolseteks, kes ei lahkunud kongressilt. Selle jagunemise kestel läks osa parempoolseid üle pahempoolsete esseeride juurde, nii et lõpuks oli pahempoolseid esseere 179, bolševikke 390, internatsionaliste 35, ukrainlasi 21, — kokku 625 delegaati.¹⁹ Suuruselt oli pahempoolsete esseeride fraktsioon kongressil bolševike järel teine. Petrogradi esseeride partei keskkomitee heitis need 176 pahempoolset esseeri, kes kongressilt ei lahkunud, parteist välja.²⁰ Pahempoolsed esseerid protesteerisid keskkomitee sellise teguviisi vastu, mispeale keskkomitee kuulutas Petrogradi esseeride parteiorganisatsiooni laialisaadetuks.

Bolševike kokkuleppimine pahempoolsete esseeridega ei läinud siiski kergelt. Viimaste väikekodanlikust olemusest oli tingitud nende mõnda aega kestev kõhklemine bolševike ja pahempoolsete esseeride vahel, mis sisuliselt oli laveerimine proletariaadi ja kodanluse vahel. Kui pahempoolsetele esseeridele tehti ettepanek astuda Rahvakomissaride Nõukogu koosseisu, keeldusid nad. Pahempoolsete esseeride põhinõudmised olid: valitsuse moodustamine kõigi sotsialistlike parteide esindajatest, vaherahu ja rahuläbirääkimiste alustamine, maa andmine maaomikutele käsutusse juba enne Asutava Kogu kokkutulekut, riiklik kontroll tootmise üle, üleüldine töökohustus. Need nõudmised

¹⁸ «Известия Ревельского Совета...» 1917, 26 окт., № 184.

¹⁹ «Тööline» 1917, 6. пов., лк. 96; А. Гусев. Крах партии левых эсеров. Москва, 1963, лк. 96.

²⁰ «Известия Ревельского Совета...» 1917, 6 ноябрь, № 193.

peale esimese ei olnud vastuolus revolutsiooni poolt püstitatud nõudmistega. Kuid esimeses nõudmises ei võinud bolševikud järeleandmisi teha, sest praktiliselt oleks see tähendanud vastutõotavate kontrrevolutsiooniliste parempoolsete esseeride, menševike jt. pääsemist valitsuse koosseisu. Ehkki kokkuleppimine pahempoolsete esseeridega oli väga tähtis, võis seda teha ainult tingimustel, mis ei toonud kahju revolutsioonile. Läbirääkimised jätkusid. VSDT(b)P Keskkomitee pidas kokkulepet võimalikuks, kui tunnustatakse vajalikuks võitlus kontrrevolutsiooni vastu, rakendades kõiki abinõusid; kui tunnustatakse Nõukogude valitsuse deklaratsiooni maa ja rahu kohta; kui tunnustatakse II ülevenemaalist nõukogude kongressi ainsa võimuna.²¹

Novembri lõpul kutsuti pahempoolne esseer Kolegajev valitsuse koosseisu põllutööministrina, kuid alles 7. detsembril jõuti selleni, et Rahvakomissaride Nõukokku tulid 7 pahempoolset esseeri.

Eestis oli pahempoolsetel seisukohtadel asuval esseeride Tallinna parteiorganisatsioonil, kes toetas küll võimu üleminekut nõukogude kätte, sama nõudmine kui esseeridel Peterburis. Nad nõudsid valitsuse moodustamist kokkuleppe alusel kõigi sotsialistlike parteidega, missugune valitsus oleks vastutav proportsionaalselt ümbervalitud tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogu ees.²² Erilist mõju sel nõudmisel revolutsioonilistele sündmustele Eestis ei olnud, sest üks osa pahempoolseid esseere, kes juba varem töötasid koos bolševikega Tallinna Nõukogu Täitevkomitees ja Eestimaa Nõukogude Täitevkomitees, olid astunud 22. oktoobril moodustatud Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee koosseisu. Selle umbes 40-liikmelisse koosseisu kuulusid pahempoolsed esseerid E. Meister, K. Sammel, Krikunov, Lebedev, Aleksandrov, Allik, Avsaragov, Kotšegarov, Ivanov, Koževitski, Kasakov, Jefimov jt.

26. oktoobril teatas Sõja-revolutsioonikomitee oma üleskutses elanikkonnale Ajutise Valitsuse kukutamisest ja Oktoobrirevolutsiooni võidust. 27. oktoobril ilmus V. Kingissepa ja E. Meistri (pahempoolne esseer) allkirjadega Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitee komissari käskkiri nr. 1, mis saadeti laiali kohalikele nõukogudele. Selles seisis: «Sõjalise Revolutsioonikomitee ülesandel asusime tänasest päevast Eestimaa Kubermangu valitsemisele.»²³

Sõja-revolutsioonikomiteel tuli lahendada mitut laadi küsimusi — sõjalisi, poliitilisi ja majanduslikke. Väga tähtis oli takistada sõjavägede saatmist Petrogradi alla, mille organiseerijaiks olid Kerenski ja Krasnov. Kõige tähtsamaks ülesandeks oli nõukogude

²¹ «Tööline» 1917, 7. nov., nr. 97.

²² «Töö Lipp» 1917, 9. nov., nr. 116.

²³ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 390.

võimu kehtestamine maakondades ja valdades. Äärmiselt oluline oli saada oma kontrolli alla post, telegraaf ja raudtee. Viimase osas võttis Sõja-revolutsioonikomitee juba 23. oktoobril vastu otsuse: koguda andmeid esseeride ja bolševike hulgas raudteelaste kohta.²⁴ Komissarid määrati Tallinna Balti raudteejaama ja Tallinna kitsarööpmelise raudtee jaama. Eestimaa Nõukogu ja Tallinna Nõukogu liikmeid saadeti kohalikesse nõukogudesse, et seada kontroll sisse telegraafis, postis ja raudteel.

28. oktoobril moodustatud Ajutisse Revolutsioonilisse Tribunali kuulus kaks bolševikku ja üks pahempoolne esseer. 1. novembril laiendati Sõja-revolutsioonikomitee juures asuvat Revolutsioonilist Tribunali. Sinna kuulusid bolševikud Lutšin, Kraut, Kämpert, pahempoolne esseer Kotšegarov ja parteitu Tšuvõrjev.²⁵

26. oktoobril määras Sõja-revolutsioonikomitee oma komisaridena P. Devišini maavägede ülema juurde, Tokarevi Tallinna merekindluse komandandi juurde, Fruntovi Soome lahe lõunaranniku maavägede juhataja juurde, Krikunovi (pahempoolne esseer) suurtükiväeülema ja Makarovi (pahempoolne esseer) sõjasadama komandandi ning Nikolajevi kindluse komandandi juurde.²⁶

Sõja-revolutsioonikomitee kandis oma tegevusest ette Tallinna Nõukogu Täitevkomitee koosolekul.

Pahempoolsed esseerid täitsid Sõja-revolutsioonikomitees koos bolševikega raskeid ja vastutusrikkaid ülesandeid. Neist E. Meister ja K. Sammel kuulusid Sõja-revolutsioonikomitee keskelt valitud 5-liikmelisse bürosse. Viimane täitis ka presiidiumi ülesandeid. Büroo esimees oli I. Rabštinski, tema asetäitjaks V. Kingissepp ja E. Meister (pahempoolne esseer). Büroo sekretär oli bolševik A. Milanov ja ta asetäitja K. Sammel (pahempoolne esseer).²⁷

31. oktoobril Sõja-revolutsioonikomitee koosseisu laiendati. Küsimust arutati Tallinna Nõukogu koosolekul. Peale Eestimaa Nõukogu Täitevkomitee ja Tallinna Nõukogu Täitevkomitee valiti sinna üks esindaja VSĐT(b)P bolševike ja üks esseeride partei poolt ning ühe esindaja viisi ametiühingu keskbüroo, vabrikuvanemate nõukogu, kindluse komitee, kohaliku laevastiku komitee ning Uhendatud Sõjakomitee poolt. Nimetatud organisatsioonide esindajad pidid tunnistama võimu üleminekut töörahva nõukogude kätte. Selle ettepaneku poolt hääletas Tallinna Nõukogu liikmetest 72 ja vastu 54. Osa esseere, menševikud ja parteituid protesteerisid ja palusid oma üldine protest kanda protokollis.²⁸ Nõukogu

²⁴ ENSV ORKA, f. R-1217, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1.

²⁵ Samas, l. 7.

²⁶ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 381.

²⁷ ENSV ORKA, f. R-1217, nim. 1, s.-ü. 1, l. 7.

²⁸ Samas, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 4, l. 169.

protokollidest ei selgu, kui palju oli koosolekul pahempoolseid esseere ja millise seisukoha nemad võtsid. Küll aga kajastub protestiaktisioonis esseeride üldine ebapüsivus ja kõikusus.

Bolševike ja pahempoolsete esseeride arusaamad ja seisukohad ei langenud kokku paljudes küsimustes. Koos Tallinna Nõukoguga arutati kodanlike ajalehtede sulgemise küsimust. Nende ajalehtede sulgemise poolt hääletas 103 ja vastu 33 nõukogu liiget. Ajalehtede sulgemise ettevalmistamisega tegelesid J. Anvelt, V. Kingissepp ja E. Meister.²⁹ Lahkheli tekkis tellijate aadresside konfiskeerimise ja hävitamise otsustamisel. Esseeride fraktsioon hääletas tellijate aadresside hävitamise vastu.³⁰ Ka kontrrevolutsioonilise Kubermangu Maanõukogu laialisaatmine Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee poolt tekitas lahkavamusi. Pahempoolsete esseeride Stepanovi ja Aleksandrovi arvates oleks seda pidanud tegema Sõja-revolutsioonikomitee, mitte aga täitevkomitee. Pahempoolne esseer Avsaragov leidis, et laialisaatmiseks oleks pidanud parlamentlikke võitlusvorme rakendada ja mitte tegutsema nii, nagu see toimus 15. novembril.³¹ Bolševike fraktsioon heitis esseeridele ette argust. V. Kingissepp ja I. Rabtšinski põhjendasid selle sammu möödapääsmatust ja näitasid, et Maanõukogu ei tunnistanud nõukogude võimu, jättis laialisaatmise dekreedid tähele panemata ja tegutses edasi nõukogude võimu vastu.

Novembri lõpul vähendati Sõja-revolutsioonikomitee koosseisu. 24. novembril kinnitati komitee reorganiseerimise projekt. Revolutsioonikomitee koosnes nüüdsest 16 isikust: Tallinna Nõukogu Täitevkomiteest 4, Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteest 6, VSDT(b)P-st 1, esseeride parteist 1, Ametiühingute Liidu Büroost 1, tööliste vanemate kesknõukogust 1, kohalikust laevastikukomiteest 1, armee täitevkomiteest 1 esindaja.³² 4. detsembril valiti ümber ka presiidium: esimeheks sai Devišin (bolševik), asetäitjad Dorošenko (bolševik) ja E. Meister (pahempoolne esseer), sekretärid Milanov (bolševik) ja Vinogradov (pahempoolne esseer).³³

9. jaanuaril Tallinna Nõukogu koosolekul tegi Sõja-revolutsioonikomitee ettepaneku oma funktsioonide muutmise kohta, jättes endale sõjalise ja kontrrevolutsiooni vastu võitlemise funktsioonid ning loovutades muud ülesanded Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteele ja Tallinna Nõukogu Täitevkomiteele.³⁴

---

²⁹ ENSV ORKA, f. R-1217, nim. 1, l. 3.

³⁰ Samas, l. 8.

³¹ Samas.

³² Samas, l. 47.

³³ ENSV ORKA, f. R-1217, nim. 1, s.-ü. 1, l. 8.

³⁴ «Известия Ревельского Совета...» 1918, 12 янв., № 244.

Olles täitnud oma ülesanded, läks Sõja-revolutsioonikomitee 13. jaanuaril 1918 laiali.³⁵

Enamik pahempoolseid esseere, kes töötasid Sõja-revolutsioonikomitees, kuulusid samal ajal ka Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee ja Tallinna Nõukogu Täitevkomitee koosseisu, olles seal vastutavatel kohtadel. Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee esimeheks valiti 27. oktoobril 1917. a. J. Anvelt, tema asetäitjaks pahempoolne esseer E. Meister, sekretäriks bolševik K. Treifeldt ja tema asetäitjaks pahempoolne esseer K. Sammel.³⁶

27. oktoobril valiti ümber Tallinna Nõukogu Täitevkomitee. Sinna kuulusid bolševikest Rabtšinski, Anvelt, Milanov, Lutšin, Kraut ja Kuzmin, pahempoolsetest esseeridest Meister, Aleksandrov, Kotšegarov ja Lebedev, parteitust Bessonov ja internatsionalistidest Javorski. Presiidiumi esimeheks sai Lutšin, asetäitjaks pahempoolne esseer Aleksandrov, sekretäriks internatsionalist Javorski ja ta asetäitjaks pahempoolne esseer Lebedev.³⁷

8. novembril uuendati Tallinna Nõukogu Täitevkomitee ja Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee koosseisu. Tallinna Nõukogu Täitevkomiteesse valiti 20 liiget, neist 9 bolševikku, 7 esseeri, 1 internatsionalist ja 1 menševik. Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteesse valiti Tallinna Nõukogust 12 inimest: 6 bolševikku, 4 esseeri, 2 kohta läks ülejäänud parteidele.³⁸ Nüüdsest peale ei võinud Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee liikmed kuuluda üheaegselt Tallinna Nõukogude Täitevkomiteesse.

Tallinna Nõukogu läks ümbervalimisele 10. detsembril.³⁹ Uue põhikirja kohaselt, mis kinnitati 21. detsembril, kuulus seadusandlik ja täidesaatev võim Tallinnas ja selle ümbruses Tallinna Nõukogule. Kogu töö aga toimus tihedas kontaktis Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee, Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukoguga. Tallinna Nõukogu moodustati tööliste, soldatite ja madruste saadikutest. Fraktsioonide esindajaid aga, kes nõukogude võimu ei tunnistanud, mandaatkomisjon ei kinnitanud.⁴⁰ 2. jaanuaril võeti vastu otsus, et Tallinna Nõukogu Täitevkomitee koosolekutele ümbervalimata liikmeid ei lasta.

Tallinna Nõukogu Täitevkomitee ümbervalimised, mis toimusid 19. detsembril 1917. a., näitavad, et esseeride erikaal nõu-

³⁵ ENSV ORKA, f. R-1217, nim. 1, s.-ü. 1, l. 68.

³⁶ Samas, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 3, l. 83.

³⁷ Samas, s.-ü. 4, l. 169.

³⁸ ENSV ORKA, f. R-1216, nim. 1, s.-ü. 3, l. 76.

³⁹ «Известия Ревельского Совета...» 1918, 3 января, № 241.

⁴⁰ «Известия Ревельского Совета...» 1918, 16 января, № 247.

kogus vähenes. Valimiste tulemusena kuulus seal 12 kohta bolševikele, 3 kohta esseeridele ja 5 kohta parteitutele.⁴¹

Eestimaa Nõukogude Täitevkomitees pahempoolseid esseere jaanuarist alates enam ei olnud. Täitevkomitee ja eesti esseeride partei keskkomitee vahel tekkis konflikt Eesti «iseseisvuse» küsimuses, millise idee esseerid esitasid nn. Eesti Töövabariigi projekti näol. Sisuliselt taotleti sellega Eesti iseseisvaks vabariigiks kuulutamist rahvusvahelise sanktsiooni hankimise teel. Selle mõtte algatajaks oli esseer G. Suits. Pikalt on ta seda põhjendanud tema poolt koostatud «Eesti sotsialistide-revolutsionääride partei märgukirjas»⁴². Riigivõim Eesti Töövabariigis pidi jääma Eestimaa Tööraha Nõukogu kätte, mille koosseisu taheti laiendada kõigi sotsialistlike parteide ja nõukogude valitsust tunnistavate omavalitsuste esindajatega. Sellise koosseisuga ajutise parlamendi ees vastutav täidesaatev komitee pidi muudetama Eesti vabariigi ajutiseks valitsuseks.⁴³ Milliseks oleks kujunenud Eesti Töövabariigi sotsiaalpoliitiline pale selle projekti teostumise korral, on raske ütelda. J. Saat nimetab esseeride töövabariiki kodanlik-parlamentaarneks vabariigiks.^{43a} Bolševikud nägid «Eesti Töövabariigi» idees asja ühte, ehkki peamist külge — Eesti eraldamise katset Nõukogude riigist ja kapitalistliku korra taastamise ohtu, kuid ei olnud küllalt paindlikud nägema Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi välja kuulutamises abinõu Saksa okupatsiooni ärahoidmiseks. V. I. Lenin oli vastava ettepaneku eesti kommunistidele juba teinud, kes aga seda küllalt kiiresti ei arvestanud.⁴⁴ Märgukiri esitati G. Suitsu, J. Semperi ja J. Kärneri poolt Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteele 3. jaanuaril 1918.⁴⁵ Bolševikud ei pidanud Eesti iseseisvust reaalseks ja keeldusid esseeride ettepanekust, kartes, et «tööraha Eestit ei oleks iseseisvaks kuulutamine päästnud»⁴⁶. 4. jaanuaril katkesid sidemed eesti esseeride partei keskkomitee ja Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee vahel mõlemapoolselt. Tallinna Nõukogus töötasid nii vene kui eesti esseerid edasi.

Pärast esseeride «töövabariigi» projekti tagasilükkamist bolševike poolt otsustas eesti esseeride partei keskkomitee oma projekti läbiviimiseks omal käel edasi tegutseda, kasutades selleks areenina eesti tööraha põllumajanduse kongressi 5. ja 6. jaanuaril 1918. 560 delegaadist (bolševikke 469) oli esseere ilmu-

⁴¹ «Известия Ревельского Совета...» 1917, 23 декабря, № 233.

⁴² G. Suits. Eesti Töövabariik. Eesti Sotsialistide-Revolutsionääride Partei märgukiri Eesti iseseisvuse küsimuses. Tallinn, 1918.

⁴³ Samas, lk. 15—16.

^{43a} J. Saat. Eesti Tööraha Kommuuni rahvuspoliitika. — «Rahva Hääl» 1968, 28. nov., nr. 278.

⁴⁴ P. Vihalem. Eesti kodanlus imperialistide teenistuses. Tallinn, 1960, lk. 62—64.

⁴⁵ H. Kruus. Murdekuudel. — «Looming» 1933, nr. 9, lk. 1035.

⁴⁶ V. Kingissepp. Kellele iseseisvus, kellele ike. Tallinn, 1946, lk. 25.

nud 17, kes tunnistasid nõukogude võimu.⁴⁷ Poolehoidu eelnime-
tatud projekt siiski ei leidnud. 7 vastuhäälega läks läbi bolševike
resolutsioon, mis naelutas «häbiposti need Eesti «sotsialistid»,
kes endid kodanlistest ringkondadest Eesti iseseisvuse asjus
kaasa tõmmata on lasknud...»⁴⁸.

Läbikukkumisele vaatamata tegid esseerid 7. jaanuaril 1918
alanud II sõjaväelaste kongressil uuesti ettepaneku «kuulutada
Eesti viibimata iseseisvaks töövabariigiks»⁴⁹. Esseeride poolt
nõuti salajast hääletamist, mida kodanluse esindajad toetasid.
Ajaleht «Tööline» kommenteeris seda fakti järgmiselt: «... arva-
tavasti kardeti valijate ees enda tõelist värvi näidata.»⁵⁰

Bolševikud täiendasid esseeride projekti ettepanekuga, mis
võeti nende toetusel vastu 1917. a. detsembris kõigi Eesti väe-
osade esindajate nõupidamisel: tunnistada «ainsaks tõeliseks
rahvavalitsuseks nii Venemaal kui Eestis ainult töörahva ja
sõjaväelaste saadikute nõukogude valitsus»⁵¹. Esseerid ja parem-
poolsed parteid hääletasid selle vastu. Hiljem andis eesti essee-
ride partei keskkomitee ajalehes «Tööline» seletuse, et nad ei
mõelnud «töövabariiki» vastu seada nõukogude vabariigile.⁵²
Kuid küsimus ei seisnud siin niivõrd nende «töövabariigis» kui
faktis, nagu seda kommenteeritakse tolelaegses ajalehes «Töö-
line», et pahempoolsed esseerid asusid toetama kodanlust «näi-
dates, kui v ä h e ta tõsiselt seda töörahva nõukogude valitsust
toetab, millest ta ise seni osagi võttis ja kui v ä g a ta kodan-
luse poole kaldub, kui ligidalt ta hingeliselt kodanlusega sugu-
lane on»⁵³.

Erinevalt Tallinnast ei tulnud maakondades ette kõikumist
pahempoolsete hulgas. Pahempoolsed esseerid, kes olid asunud
koostööle bolševikega, võitlesid seal koos nõukogude võimu
kindlustamise eest kuni lõpuni.

Järvamaa töötava rahva poolt valitud Järvamaa Töörahva
Nõukogust, mis tuli kokku 22. detsembril, võttis osa Paide essee-
ride parteiorganisatsiooni esindaja J. Raudsepp, kes asus kind-
lalt koostööle bolševikega.⁵⁴ 28. detsembril toimunud Järvamaa
Töörahva Nõukogu koosolekul valiti nõukogu esimeheks A. Kuhl-
berg, aseesimeheks J. Järvekülg ja sekretäriks pahempoolne

---

⁴⁷ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 571; J. S a a t. Eesti
bolševikud Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul. Tallinn, 1956, lk. 228.

⁴⁸ Samas.

⁴⁹ V. R e i m a n. Eesti bolševikud võitluses nõukogude võimu eest aastail
1917—1918. Tallinn, 1957, lk. 183.

⁵⁰ «Tööline» 1918, 28. jaan., nr. 10.

⁵¹ V. R e i m a n. Eesti bolševikud..., lk. 183; «Tööline» 1918, 28. jaan.,
nr. 10.

⁵² «Tööline» 1918, 4. veebr., nr. 16.

⁵³ «Tööline» 1918, 24. jaan., nr. 7.

⁵⁴ ENSV ORKA, f. R-1295, nim. 1, s.-ü. 63, l. 1.

esseer J. Raudsepp.⁵⁵ Nimetatud koosolekul, millest võttis osa $\frac{2}{3}$ valdadest, otsustati kodanlastest koosnev Järvamaa Maanõukogu ja Sõja-revolutsioonikomitee laiali saata, millest kirjalikult teatati 29. detsembril J. Järvekülje ja J. Raudsepa allkirjadega.⁵⁶ Maakonnavalitsuse asjaajamist hakkas juhtima J. Raudsepp.

Virumaal ilmneb pahempoolsete esseeride tegevus nõukogude võimuorganites samuti detsembris. Rakveres tuli töörahva saadikute nõukogu kokku 1. ja 2. detsembril. Koosolekul oli saadikuid 12 vallast ja 2 vabrikust. 53 saadikust oli bolševikke 18, pahempoolseid esseere 2, menševikke-internatsionaliste 1 ja parteituid 32.⁵⁷

Läänemaal olid esseerid Oktoobri-eelsel perioodil arendanud tegevust Haapsalus. Oktoobri algul oli sinna üle toodud ultrarahvusliku juhtkonnaga 1. Eesti polk. Oktoobrisündmustele järgnenud perioodil saadeti Tallinnast Haapsalu bolševik K. Treufeldt viima läbi töörahva nõukogu valimisi ja organiseerima punakaarti. K. Treufeldt asus läbirääkimisi pidama 1. Eesti polgu soldatitega, millel oli ka tulemusi. K. Treufeldt märgib oma mälestustes, et polgukomitee koosolekul tegi polgukomitee esimees S. Jaanus, kes enne esseeride poole hoidis, järsu pöörde ja tuli üle koos paljude oma mõttekaaslastega. Haapsalu Nõukogu Täitevkomitee liige esseer Suetin, mereväe raadiojaama juhataja, tõi nõukogude võimu poole üle madrused.⁵⁸

S. Jaanus võttis delegaadina osa Läänemaa teisest töörahva nõukogude konverentsist jaanuaris. Konverentsil otsustati 1. Eesti polk ümber formeerida, võttes sõjaväeteenistusse ainult töölisi ning külakehvikuid.⁵⁹ Selle täideviijaks määrati S. Jaanus, kuid algava Saks okupatsiooni tõttu ei olnud kavatsust võimaliku ellu rakendada.

Narvas ei toimunud pahempoolsete esseeride eraldumist ei enne ega pärast Oktoobri-revolutsiooni. Esseerid Narva Nõukogus töötasid bolševike vastu. Nende tegutsemisel ei olnud erilist kaalu, sest Narva Nõukogus olid bolševikud algusest peale olnud ülekaalus. Esseerid Narva Nõukogus ei tunnistanud isegi II ülevenemaalise kongressi kokkukutsumise vajadust, kuna kongressi kokkukutsumine enne Asutavat Kogu segavat selle ettevalmistusteid ega lahendavat ühtegi tähtsat küsimust. Delegaatide valimisest II ülevenemaalisele kongressile nad loobusid.⁶⁰

⁵⁵ ENSV ORKA, f. R-1295, nim. 1, s.-ü. 63, l. 12.

⁵⁶ ENSV ORKA, f. R-1295, nim. 1, s.-ü. 63, l. 12.

⁵⁷ Suur Sotsialistlik Oktoobri-revolutsioon Eestis, lk. 479—480.

⁵⁸ K. Treufeldt. Punakaardi organiseerimisest Läänemaal. — Nõukogude võimu eest. Tallinn, 1957, lk. 368.

⁵⁹ V. Kersna. Palivere punakaardisalgate tegevusest. — Nõukogude võimu eest, lk. 487.

⁶⁰ «Известия Нарвского Совета...» 1917, 5 ноября, № 41.

Arvestades seda, et esseerid Narva Nõukogus ei jaganud enamuse seisukohti, tegid bolševikud 26. oktoobril ettepaneku Narva Nõukogu Täitevkomitee ümber valida, sest selle liikmed ei seisnud oma ülesannete kõrgusel.⁶¹ 28. oktoobril toimunud valimistel loobusid esseerid oma kandidaatide esitamisest, millest alates Narva Nõukogu Täitevkomitees esseere ei olnud. Arenenud ja poliitiliselt teadliku tööstustöolistega linnas, nagu seda oli Narva, ei olnud ka parempoolsete esseeride tegevuseks pinda. Nende mõju all olnud raudteeametnikud hoidusid relvastatud ülestõusu perioodil revolutsioonilise võimu poole.

Võru esseeridest asus nõukogude võimu poole kooliõpetaja S. Porila, kes kevadest saadik oli olnud tööliste ja soldatite nõukogu liige. 17. detsembril valiti S. Porila Võrumaa Tööraha Nõukogu 15-liikmelisse täitevkomiteesse.⁶² Tema juhtimisel võeti mõisaid üle Kiomas, Vorbusel jm.

Pärnu esseerid olid algusest peale olnud parempoolse kallakuga ja nende parteiorganisatsioon oli üks vähestest, kus üldse ei toimunud pahempoolsete eraldumist.

Tartus toimus küll Oktoobrirevolutsiooni perioodil pahempoolsete esseeride eraldumine, kes moodustasid Tartu Nõukogu pahempoolsete esseeride fraktsiooni⁶³, kuid parempoolsed olid ülekaalus. Viimased seisid relvastatud ülestõusu vastu.⁶⁴ Oktoobrirevolutsiooni esimestest päevadest alates tegutsesid nad koos kontrrevolutsioonilise kodanlusega nõukogude võimu vastu. Petrogradi kontrrevolutsioonilise Ülevenemaalise Kodumaa ja Revolutsiooni Päästmise Komitee eeskujul moodustati Tartu parempoolsete esseeride eestvõttel vene ja eesti esseeride, menševike ja Tartu Nõukogu Täitevkomitee parempoolsetest elementidest «Ajutine Ühendatud Komitee»⁶⁵. Oma koosolekutel haudus nn. Ajutine Komitee kontrrevolutsioonilisi plaane võimu enda kätte haaramiseks. 6. novembril saatis see komitee laiali Peterburi Revolutsiooni Päästmise Komitee läkitatud telegrammi, milles kutsuti üles uut võimu mitte tunnistama ja selle korraldusi mitte täitma.⁶⁶ Koos telegrammiga saadeti laiali üleskutse Tartu linna ja maakonna elanikkonnale, milles hirmutati, et toimunud revolutsioon viib hukatusse, mistõttu sotsialistlikku revolutsiooni ei võivat võidule lasta.⁶⁷

⁶¹ «Известия Нарвского Совета...» 1917, 8 ноября, № 42.

⁶² Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 526.

⁶³ «Tartu Soldatite ja Tööliste Saadikute Nõukogu Teataja» 1917, 4. nov., nr. 15.

⁶⁴ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 340.

⁶⁵ ENSV ORKA, f. R-1218, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1.

⁶⁶ Samas.

⁶⁷ «Töö Lipp» 1917, 4. nov., nr. 115.

Tartu Nõukogule teatas Uhendatud Komitee, et ta fraktsioonid loobuvad koostööst bolševikega ja kutsuvad ära oma esinjad Tartu Nõukogu Täitevkomiteest.⁶⁸

Tartu parempoolsete esseeride peamiseks kantsiks oli maakonna maanõukogu ja maakonnaavalitsus, kuhu olid sattunud parempoolsed esseerid Jaska, Podrätšik, Toom, Lomp. Tartu Maakonna Maanõukogu ei tunnistanud nõukogude valitsust. 17. novembril saatis maakonnaavalitsus ringkirja valdadele, milles teatati, et V. I. Lenini allkirjaga laialisaadetud maadekreedi valdades täita ei tule.⁶⁹

Teiseks kontrerevolutsiooni toetavaks asutuseks oli Tartu Linnavolikogu. Esseere oli selle koosseisus 9, kõik parempoolsed. 1918. a. jaanuaris esitas Tartu Nõukogu Täitevkomitee linnavolikogule ultimaatum, milles nõuti, et see võtaks kindla poliitilise platvormi ja hakkaks töötama rahva huvides. Linnavolikogu mingit otsust vastust ei andnud, vaid tegi seda üldiste ja mitte-midagiütleivate fraasidega.⁷⁰ Tartu Linnavolikogu asjaajamine võeti üle 1. jaanuaril 1918.⁷¹

Tartu parempoolsed esseerid, kes Oktoobrirevolutsiooni päevil olid Tartu Nõukogu Täitevkomitee tööst loobunud ning kelle tegevus maakonnaavalitsuses ja linnavolikogus paralüüseeriti, soovisid detsembris Tartu Nõukogu tööst jälle osa võtta. Tartu Nõukogu üldkoosolekul 7. detsembril 1917 oli parempoolsete esseeride ja menševike parteide esindajate küsimus arutusel.⁷² Hääletenamusega otsustas koosolek parempoolsed esseerid ja menševikud Tartu Nõukogust välja heita, vastuhääli oli neli.⁷³ Otsus ei käinud pahempoolsete esseeride kohta.

Viljandi esseeride parteiorganisatsioonis valitsesid 1917. a. sügisel parempoolse meeleolud. Tooni andis parempoolse suuna üks juhtivamaid tegelasi kirjanik H. Raudsepp. Pahempoolsete eraldumist Viljandis otseselt ei toimunud, ehkki kallak oli olemas. Pahempoolsete ühe tugevama esindaja J. Kärneri üleminekuga Tallinna ei arenenud see suund edasi. Esseerid Viljandis ei tunnistanud nõukogude võimu ja alustasid Oktoobrirevolutsiooni esimestest päevadest marulist vastutegevust. Nende peamine tugipunkt Viljandis oli samuti kui Tartus maakonna maanõukogu ja maakonnaavalitsus, millele koosseisus olid sellised parempoolsed esseerid nagu Raudsepp, Loorits, Sepp, Koik jt.⁷⁴ Nii saadeti maakonnaavalitsuse esimehe L. Sepa ja

⁶⁸ «Töö Lipp» 1917, 4. nov., nr. 115.

⁶⁹ ENSV RAKA, f. 4667, nim. 1, s.-ü. 4, l. 66.

⁷⁰ ENSV ORKA, f. R-1233, nim. 1, s.-ü. 5, l. 19.

⁷¹ «Известия Ревельского Совета...» 1918, 31 января, № 260.

⁷² Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 508.

⁷³ Samas.

⁷⁴ «Töö Lipp» 1917, 3. juuli, nr. 31.

sekretäri A. Looritsa allkirjadega 2. novembril 1917 valdadesse ringkiri, et Viljandi Nõukogu korraldusi ei tule täita.⁷⁵ Aidu välja sõitis L. Sepp koguni isiklikult ratsahobusel kohale vallakirjutajat ähvardama, et see Viljandi Nõukogu korraldusi ei täidaks.⁷⁶

5. novembril toimunud Viljandi maakonna tööliste, soldatite ja maatameeste saadikute täitevkomitee koosolekul esitasid esseerid kontrrevolutsioonilise nõudmise, et võim linnades läheks linnavalitsuste ja maal maanõukogude kätte.

Esseeride tegevus Viljandis paralüseeriti. Nende parteiorganisatsioon tunnistati kohaliku nõukogu poolt parempoolseks ja selle esindajaid ei lastud enam nõukogu koosolekutest osa võtta.⁷⁷

Nii süvenes esseeride parteis lõhenemine, mis viis praktiliselt partei lagunemisele. Oli toimunud ka esseeride partei rahvuslik lõhenemine.⁷⁸ Eesti esseerid asutasid partei eesti osakondade II kongressil 17.—20. septembrini oma rahvusliku partei. Vene esseeridest koondus enamik Tallinna parteiorganisatsiooni, väiksemad organisatsioonid tegutsesid ka mujal. Viimaste pahempoolne osa töötas koos bolševikega. Eesti esseeride pahempoolne osa oli oma keskkomiteed ignoreerides samuti asunud revolutsioonilistesse võimuorganisatsioonidesse. Maakondades töötasid nad aktiivselt nõukogude võimu kindlustamise heaks. Parempoolseid oli töötav rahvas eitavalt hinnanud ja neile nii linnas kui maal «surmaotsuse» andnud.⁷⁹

Eesti esseeride III kongress (10.—11. detsembrini) pidi lõhenemise küsimuses seisukoha võtma. «Oli tekkinud kaks järjest ikka enam teravnevat ja vastamisi suunduvat voolu. Ühel pool pahempoolsed (Keskkomitee ja Põhja-Eesti organisatsioonid), kes kaldusid töörahva nõukogude võimu tunnustamisele ja pooldasid koostööd enamlastega. Teisel pool parempoolsed (Lõuna-Eesti organisatsioonid), kes jäid vormaldemokraatlikule platvormile ja eitasid koostööd enamlastega.»⁸⁰ Kongressil tegid pahempoolsed veel katseid vältida lõhet parteis. Vaidlus käis poliitilise situatsiooni hinnangu ja partei taktika üle. Resolutsiooni vastuvõtmisel, milles tunnistati töörahva nõukogusid, said pahempoolsed enamuse. Parempoolsed keeldusid tunnustamast nõukogusid ja nõudsid kogu võimu andmist — kuni Asutava Kogu kokkutulekuni — surnud Maanõukogu kätte. Jäänud vähe-
muse, teatasid Tartu, Viljandi ja Pärnu esseeride partei komi-

⁷⁵ ENSV RAKA, f. 3305, nim. 1, s.-ü. 118, l. 233.

⁷⁶ «Tööline» 1918, 30. jaan., nr. 27.

⁷⁷ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 690.

⁷⁸ Vt. A. Helbe. Esseeride tegevusest..., lk. 83.

⁷⁹ «Tööline» 1918, 17. jaan., nr. 3.

⁸⁰ H. K r u u s. Murdekuudel, lk. 1039.

teed kongressil, et nad kongressi kui partei kõrgemat instantsi ei tunnista ega selle otsuseid ei täida, ja lahkusid. Eesti esseeride partei keskkomitee kuulutas kongressil vastuhakanud Tartu, Viljandi ja Pärnu esseeride parteikomiteed laialisaadetuks.^{80a} Kõiki neid, kes tahtsid jääda parteisse ja tunnistasid partei III kongressi otsuseid ning allusid partei distsipliinile, kutsuti üles looma kohtadel uusi organisatsioone ja komiteesid.⁸¹ Pahempoolsed esseerid, olles saanud kongressil enamuse, pidasid end edaspidi ametlikult esseeride partei esindajaks Eestis. Organisatsiooniline side mõlema tiiva vahel katkes. Sellises esseeride partei lagunemise olukorras läksid esseerid vastu eelseisvale Eesti Asutava Kogu valimistele, mille ettevalmistustööd olid täies hoos. Rahvuslikeks parteideks eraldumine ahendas selle partei kandepinda veelgi, sest vene pahempoolsed ei kandideerinud Eesti Asutava Kogu valimistel.

Bolševike ja pahempoolsete esseeride bloki lõhkimine muutis komplitseerituks ka pahempoolsete olukorra, kes esseeride III kongressi järgi ametlikult parteid esindasid.

Oma valimiseelset platvormi, mille oluliseks osaks oli esseeride partei maaprogramm,⁸² ei saanud esseerid valijatele tutvustada ega propageerida, sest nende häälekandja «Töö Lipp» oli oma ilmutamise lugejate vähesuse tõttu juba novembris lõpetanud.* Esseerid Eestis olid oma maaprogrammi kohandanud kohalike oludega, arvestades maaomandi eri liike. Selle tulemusena oli nende maaprogramm kujunenud sügisel järgmiseks: «Kõige esimeses joones tulevad võrandamisele kõik riigimaad, rüütelkonna eramõisad ning kirikumaad. Kandikohad, renditalud, päris kohad jäävad nende praeguste harijate kätte. Vahe on viimaste juures peale maauuenduse läbiviimist endise seisukorraga võrreldes ainult selles, et kantnikud ja rentnikud enam nüüdsest maamaksusid ei maksa ja teoorjust ei tee. Ainult see maa, mis üle teatava kindlaksmääratud normi on, käib maksu alla. Ja ka päris koha omanikud pole midagi kaotanud, nad jäävad oma kohtadele edasi ja ainult selle maa eest, mis üle teatava normi on, tuleb neil maksu maksta, kui üle normi olev maa nende kätte jääb.»⁸³ Viimane osa muutis maa äraandmise teatud määral vabatahtlikuks.

Vene parempoolsed olid mõisamaade konfiskeerimise nõudmisest sügiseks loobunud. Parempoolsete esseeride seisukoht mõisamaade konfiskeerimise suhtes 1917. a. lõpul ei ole selge. Võima-

---

^{80a} «Võitlus» 1918, 25. (7. veebr.) jaan., nr. 2.

⁸¹ «Tööline» 1918, 18. jaan., nr. 4.

⁸² A. Helbe. Esseeride tegevusest..., lk. 71, 72.

* Esseeride häälekandja «Võitlus» hakkas ilmuma alles vahetult enne Eesti Asutava Kogu valimisi — 18. jaanuaril 1918.

⁸³ «Töö Lipp» 1917, 22. sept., nr. 102.

lik, et nad ei julgenud oma eitavat seisukohta selles küsimuses välja öelda, sest talurahvas nõudis resoluutselt mõisnike maa-
valduse kaotamist. Pahempoolsed püsisid mõisamaade võõranda-
mise nõudmise juures.

3.—4. detsembrini toimunud Eestimaa maatameeste konverent-
sil nõudis pahempoolsed kindlalt mõisamaade tükeldamist, mis
tekitas vaidlusi bolševikega, kes kavatsesid suuri mõisaid mitte
tükeldada.⁸⁴ Konverentsist osavõtjate küsimuse peale, mida essee-
ride maaprogramm tegelikult sisaldab, ei suutnud nad vastata,
tuues vabanduseks asjaolu, et nende programm on alles trükist
ilmumata.

Pahempoolsete esseeride esindaja Bleiman lubas 5.—6. jaa-
nuarini toimunud eesti töörahva põllumajanduse kongressil mõi-
sate jagamiseks kõik teha, kuid ei pidanud jagamist võimalikuks
mitte kohe, vaid kevadel. Ajalehes «Tööline» märgitakse vali-
miseelses juhtkirjas, et milleks meil üldse esseeride parteid vaja
on, «kogu tema pahemagi tiiva iseäraldus seisab õieti selles, et
ta enesel mingisugused lahkuminekul enamlastega maaküsimu-
ses ütleb olevat, ilma, et neid õieti kusagil selgelt ära üteli-
dakse»⁸⁵.

Esseerid esitasid Eesti Asutava Kogu valimisteks, mis välja
kuulutati 21.—22. jaanuarile 1918, kaks kandidaatide nimekirja
— pahempoolsete esseeride nimekiri nr. 5 ja esseeride partei
keskkomitee poolt laialisaadetuks kuulutatud parempoolsete «Ees-
ti sotsialistide-revolutsionääride partei» Tartu, Viljandi ja Pärnu
maakondade organisatsioonide nimekiri (nr. 4), mille Eesti Asu-
tava Kogu valimiste keskkomisjon ka välja kuulutas. Eesti essee-
ride partei keskkomitee avaldas keskajalehtedes õienduse, et see
nimekiri on sisse antud partei 3. kongressi otsuste vastu ning
mitte kolme m a a k o n n a organisatsioonide, vaid Tartu, Vil-
jandi ja Pärnu esseeride linnakomiteede poolt, kes esinesid seega
omavoliliselt maakondade nimel. Esseeride partei keskkomitee
teatas, et ta ei tunnusta seda nimekirja, ja kutsus partei liikmeid
ning poolehoidjaid üles seda kui ebaseaduslikku boikoteerima.
Neid partei liikmeid aga, kes nimekirja nr. 4 olid kantud, kut-
suti viibimata oma nimesid sealt maha kustutama, vastasel
korral loeti nad parteist väljaheidetuks.⁸⁶ Õiendus leidis ka vas-
tukaja, sest mitte kõik esseeride partei liikmed polnud toimunuga
kursis. Oli ju nende häälekandja «Töö Lipp» oma ilmumise lõpet-
anud.

Kehtinud korra järgi pidi mis tahes partei nimekirjas kandi-
deeriv isik andma oma kirjaliku nõusoleku kandideerimiseks.

⁸⁴ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 500.

⁸⁵ «Tööline» 1918, 17. jaan., nr. 3.

⁸⁶ «Tööline» 1918, 18. jaan., nr. 4.

Esseeride Tartu, Viljandi ja Pärnu organisatsioonide komitee saatis kandideerivatele isikutele trükitud blanketid, esinedes siingi kogu esseeride partei nimel. Blanketil ei olnud sageli ei nimekirja numbrit ega seda, et nõusolek tuli anda nimelt esseeride Tartu, Viljandi ja Pärnu organisatsioonide nimekirjale.

Pärast keskkomitee õiendust ajalehtedes järgnes avalikke väljaastumisi ajalehtede veergudel. Üks eelkirjeldatud viisil parempoolsete esseeride nimekirjas kandideerinud ja kirjaliku nõusoleku andnud isik Karl Marmor⁸⁷, kes oli Vana-Kuuste Töölise Seltsi esimees, pöördus ajalehe kaudu Tartu esseeride partei komitee poole ja teatas, et ta astub välja niisugusest parteist, kes ei allu keskkomitee distsipliinile, kes on asunud parempoolsete leeri ning on osutunud tööliklassile kahjulikuks.

Eesti Asutava Kogu valimised toimusid 21. ja 22. jaanuaril 1918. Mõnedes valdades, kus valimiseelsete ettevalmistustega valmis ei jõutud, anti lisatähtajaks 27. ja 28. jaanuar. Sellele viimasele tähtajale pidid langema ka valimised Tartus ja Narvas ning enamikus sõjaväeosades. Et eesti kodanlus organiseeris Eesti Asutava Kogu kokkutuleku ajaks 15. veebruaril kontrrevolutsioonilist väljaastumist, otsustas Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee valimised seisma panna. Eesti linnades kuulutati 27. jaanuari öösel kell 12 ja 28. jaanuaril välja piiramiseseisukord.⁸⁸ Maakondades seda ei kehtestatud, mistõttu maal valimised 27. ja 28. jaanuaril toimusid. Valimised Narvas ja Tartus, samuti enamikus sõjaväeosades, jäidki järgnenud Saksa okupatsiooni tõttu läbi viimata. Seetõttu saame tervikliku pildi Eesti Asutava Kogu valimiste tulemustest vaid maakondades ja Tallinnas. Tulemustele avaldas mõju valimiste ärajäämine rohkearvulise tööstusproletariaadiga Narvas ja teda ümbritsevas uues maakonnas, mis Eesti külge liideti Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee otsusega 21. detsembrist 1917. a.

Hääleõiguslike kodanike arv, võrreldes Ülevenemaalise Asutava Kogu valijate arvuga, on olemasolevatel andmetel väiksem seetõttu, et valimised ei toimunud täielikult. Valijate arv ilma Tartu ja Narvata oli 315 026, valimistest võttis osa 234 902 inimest (tabel 1). Valimistest osavõtmise protsent — 75 — kujunes suurem kui Ülevenemaalise Asutava Kogu valimistel, kus keskmine oli 57%.

Kõige rohkem hääli sai Eesti Asutava Kogu valimistel bolševike nimekiri — 234 141 häälest 87 043 ehk 37,1%. (Vt. tabel 1.) Teisele kohale tuli Tööerakond 69 931 häälega (29,8%). Järg-

⁸⁷ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 12, l. 36.

⁸⁸ ENSV RAKA, f. R-1285, nim. 1, s.-ü. 2, l. 62.

nes kodanlik Eesti Demokraatlik Blokk 54 504 häälega (23,2%).⁸⁹

Esseeride käsi käis veel halvemini kui Ülevenemaalise Asutava Kogu valimistel. Nendele antud häälte arv oli aga tublisti pahempoolsete esseeride kasuks nihkunud. Pahempoolsed esseerid jäid valimistel neljandaks, saades 8104 häält (3,5%). Parempoolsetele esseeridele antud häälte arv 2256 ehk 1% oli hoopis kokku kuivanud (tabel 1, lk. 376).

Pahempoolsed esseerid said kõige rohkem hääli Läänemaal — 2008 häält (11,6%), parempoolsed said seal vaid 10 häält (tabel 9, lk. 392). Pahempoolsetele esseeridele antud häälte arvu poolest järgnes maakondadest Tartumaa (tabel 2, lk. 377), kus nad said 1327 häält ehk 5,6%, parempoolsed vaid 1%.^{*} Järgnes Harjumaa — 116 häält ehk 4,1%. Ülejäänud maakondades oli pahempoolsetele esseeridele antud häälte arvu osatähtsus valimiste üldpildis väike. Järvamaal said nad 1,4% (tabel 8, lk. 391), Virumaal 1,5% (tabel 7, lk. 388), Võrumaal 1,1% antud häältest (tabel 5, lk. 383).

Parempoolsetele esseeridele anti hääli hoopiski vähe. Mingisuguse positsiooni olid nad siiski säilitanud Viljandimaal, kus nad said rohkem hääli kui pahempoolsed — 1145 häält (4,4%), pahempoolsed vaid 807 häält (3,1%).^{**} Ka Pärnumaal said parempoolsed suhteliselt rohkem hääli — 532 (2,5%), pahempoolsed 590 (2,8%) (tabel 3, lk. 379). Ülejäänud maakondades ei olnud parempoolsetele antud häälte arv nimetamisväärtne.

Protsentuaalselt oli bolševike edu suurem olnud Ülevenemaalise Asutava Kogu valimistel, kus nad said 40,4% antud häältest⁹⁰, Eesti Asutava Kogu valimistel oli see protsent 37,1. Tunda andis siin ilmselt asjaolu, et Narvas ja selle ümbruses valimisi ei toimunud. Mõjus ka rinde lähedus, mis olukorra pinevaks muutis.

* *
*

Mis siis oli põhjustanud esseeride parteile kuuluva poolehoiu kahanemise ja selle partei lagunemise? Antud ajalooetapil oli

---

⁸⁹ Mõningaid korrekture vajavad siinjuures V. Perlingi artiklis «Võitlus Eesti Asutava Kogu ümber» esitatud andmed valimistulemuste kohta, milles bolševikele antud häälte üldarv on tunduvalt väiksem — 44 596 häält tegelikult 87 043 hääle asemel. Väiksemad on ka teistele parteidele antud häälte üldarvud. (Vt. «Noorte Hääle» 1966, 11. okt.)

* Üllatavalt suure võidu saavutas bolševike nimekiri endistes esseeride kantsides Tartu- ja Viljandimaal. Tartumaal (ilma Tartu linnata) said bolševikud 10 876 häält ehk 46,4%.

** Viljandimaal anti bolševikele 11 873 häält ehk 45,4%.

⁹⁰ Vt. K. Siilivaask. Ülevenemaalise Asutava Kogu valimiste tulemused Eestis. Käesolev kogumik, lk. 314—351.

niisugune tulemus paratamatu, tingituna esseeride partei väikekodanlikust olemusest ja ebajärjekindlast poliitikast.

Esseerid olid olnud ülekaalukas partei Eestis juuli keskpaigani. Augustis toimunud linnavolikogu valimistel aga kaotasid nad oma esikoha suuremates tööstuskeskustes. Esseeride laveerimine kodanluse ja proletariaadi vahel tõi kaasa selle, et tööliste ning soldatid pöörasid neile lõpuks selja.

Esseerid olid töötanud rahuldada maata ja kehvtalurahva vajadused maa järele oma agraarprogrammi elluviimise teel. Et lubaduse täitmist ei järgnenud, hakkasid illusioonid purunema. Maata ja kehvtalurahvas eemaldasid samuti esseeridest.

Nõukogude võimu vihaste vaenlastena ei tunnustanud esseeride parempoolne osa uut võimu ja alustas selle esimestest päevadest ägedat vastutegevust koos kontrrevolutsioonilise kodanlusega. Töötavad rahvahulgad Eestis eesotsas bolševikega ei lasknud neil kaua tegutseda, kõrvaldades nad töörahva nõukogudest. Pärast seda kui nende endi partei kuulutas parempoolsed organisatsioonid laialisaadetuks, ei olnud neil enam mingit poliitilist kaalu. Seda näitavad kõige ilmekamalt Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused. Nad said seal vaid käputäie hääli.

Pahempoolsed esseerid tunnustasid nõukogude võimu ja üks osa töötas koos bolševikega revolutsioonilistes võimuorganites.

Vaatamata pahempoolsete esseeride ebapüsivusele kergendas blokk nendega relvastatud ülestõusu võitu ja nõukogude võimu kindlustamist. Seda osa nende tegevuses tuleb hinnata positiivselt.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused arvudes.

Eesti Asutava Kogu valimiste ettevalmistustöid oli alustatud pärast relvastatud ülestõusu võitu. Ülevenemaalise Asutava Kogu valimiste käigus avaldas Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee 11. novembril 1917. a. määruse, millega saadeti laiali ebademokraatlikult moodustatud Eestimaa Ajutine Maanõukogu ja kuulutati välja Eesti Asutava Kogu valimised.

Ülevenemaalise Asutava Kogu kokkutulek ja laialisaatmine 5. jaanuaril 1918 näitas selle kodanlikku tüüpi võimuorgani täielikku kõlbmatust. Bolševike deklaratsioonis Ülevenemaalise Asutava Kogu avamise puhul märgiti, et «nüüd kus rahvas peab viimast võitlust oma ekspluateerijate vastu, ei pea ekspluateerijatel olema kohta võimuorganis»⁹¹. Ka Eesti Asutava Kogu valimistest võtsid osa nii kodanlikud kui ka väikekodanlikud parteid ning ta ei oleks võinud kujuneda võimuorganiks, kes oleks suutnud lahendada töötava rahva ees seisvaid keerukaid ülesandeid.

⁹¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 392.

Seetõttu oli vaja kõrvaldada «rahvaesindusena» kodanlik Eesti-
maa Ajutine Maanõukogu ning ühtlasi paljastada Eesti töörahva
silmsis «oma» asutava kogu rahvavastane olemus. Väikekodan-
likes ja ka poliitiliselt mahajäänud töörahvakihtides olid aga
seni veel üsna tugevad illusioonid Eesti Asutava Kogu suhtes.

Eesti Asutava Kogu valimisteks, mis välja kuulutati 21.—22.
jaanuaril 1918, moodustati üks valimisringkond. Valimiste eel-
töödeks ja läbiviimiseks moodustati Eesti Asutava Kogu vali-
miste Keskkomisjon Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee, Tal-
linna Nõukogu, Tallinna linnavolikogu jt. organisatsioonide
esindajatest. Selle esimeheks sai bolševik V. Vöölmann.⁹² Maa-
kondades moodustati maakondlikud valimiskomisjonid. Valimiste
läbiviimise hõlbustamiseks jaotati maakonnad omakorda vali-
misjaoskondadeks. Eraldi valimiskomisjonid olid sõjaväeosades.⁹³

Kandidaatide nimekirjade esitamise tähtpäevaks valijate rüh-
made poolt Eesti Asutava Kogu keskkomisjonile oli 22. det-
sember.

Valitav Eesti Asutav Kogu pidi saama 100-liikmeline, valitud
Eesti mõlemast soost kodanike poolt üldise, otsese ja salajase
hääletuse teel.

Eesti Asutava Kogu valimistel kandideerisid oma nimekir-
jadega 9 parteid. Ülevenemaalise Asutava Kogu valimiste ajal
12.—14. novembrini 1917 oli parteisid 7. Erilisi muutusi par-
teilistes rühmitustes selle lühikese ajavahemiku jooksul ei toi-
munud. Need jäid enam-vähem samaks mis Vene Asutava Kogu
valimiste ajal.⁹⁴ Tihedamalt blokeerisid kodanlikud parteid. Nii
läksid radikaal-demokraadid, kes Vene Asutava Kogu valimistest
iseseisva nimekirjaga osa võtsid, üle kodanlike parteide ühinenud
blokki, mis kandis endist nimetust — Eesti Demokraatlik Blokk
— ja sama nimekirja numbrit — 7. Nimekirja nr. 1 all esinesid
nüüd menševikud. Nende hulgas oli küll toimunud lõhenemine
pahempoolseteks (menševikud-internatsionalistid) ja parempool-
seteks, kuid eraldi nimekirja neil ei olnud. Nimekirja nr. 2 all
läksid valimistele endiselt bolševikud. Nimekirja number 3-ga
olid samuti endiselt väljas tööerakondlased, kes olid muutunud
võrdlemisi arvestatavaks võistlejaks. Juurde tuli 3 parteid, kel-
lel aga erilist kaalu ei olnud. Need olid Eesti Iseseisvuse Liit
(nr. 6), Kristlik Liit (nr. 8) ja Vene kodanike demokraatlik
organisatsioon (nr. 9). Esseerid olid väljas kahe nimekirjaga —
pahempoolsed (nr. 5) ja parempoolsed (nr. 4).⁹⁵

⁹² ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 20, l. 1.

⁹³ Sealsamas, s.-ü. 35, l. 1.

⁹⁴ Vt. K. Siiliva s k. Ülevenemaalise Asutava Kogu valimiste tulemused
Eestis. Käesolev kogumik, lk. 314—351.

⁹⁵ Vt. samas kogumikus lk. 371.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemuste koondtabel Eesti maakondade ja linnade kohta¹

Tabel 1

Valimisjaoskonnad	Valijate arv	Valimistest osavõtute arv	Valimistest osavõtmise %	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Era-poolteid	Kehtetuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad											
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9			
1. Tallinn	74036	49137	66,4%	2597	18721	13745	69	694	272	9733	2596	710	49137	—	—
2. Tartu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Harjumaa	37770	27587	73,0%	719	8147	10006	28	1116	104	6123	1190	29	27459	—	128
4. Tartumaa	33560	23418	69,8%	127	10876	2934	241	1327	50	7246	155	388	23339	—	79
5. Läänemaa	20902	17324	82,9%	71	4485	5769	10	2008	46	4286	553	19	17247	—	77
6. Pärnumaa	26934	20713	76,9%	73	5382	6899	532	590	60	6863	226	8	20632	—	67
7. Viljandi- maa	31456	26144	79,1%	72	11873	5272	1145	807	17	6724	154	7	26071	—	73
8. Võrumaa	30063	22965	71,7%	89	12053	4587	60	940	19	4991	90	7	22836	—	129
9. Järvamaa	15873	13581	85,6%	62	4878	5265	46	155	98	2776	224	20	13514	14	67
10. Virumaa	40236	31329	77,9%	183	9494	14691	26	467	506	5570	257	9	31203	—	126
11. Narva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	310830	232198	74,7%	3993	85909	69168	2157	8104	1172	54312	5445	1197	231438	14	746
12. Sõjaväe- osad	4196	2704	64,1%	82	1204	763	99	213	140	192	10	—	2703	—	1
Kokku	315026	234902	74,6%	4075	87113	69931	2256	8317	1312	54504	5455	1197	234141	14	747
%		100		1,7%	37,1%	29,8%	1%	3,5%	0,6%	23,2%	2,3%	0,5%	100%		0,3%

¹ «Eesti Teataja» nr. 18, 24. jaanuaril 1918;
 ENSV RAKA. f. 226, nim. 1, s. ü. 5, l. 2—19; s. ü. 6, l. 1—126; s. ü. 4, l. 1—112;
 s. ü. 8, l. 2—140; s. ü. 1, l. 2—158; s. ü. 7, l. 2—178.
 s. ü. 2, l. 2—27; s. ü. 3, l. 1—107; s. ü. 21, l. 181.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Tartumaal¹

Jrk. nr.	Valimisjaos- konnad	Vali- jate arv	Vali- mistest osa- võt- nute arv	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Kehte- tuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9		
1.	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Aakre I	563	495	7	218	72	1	23	—	170	4	—	495	—
2.	Aakre II	448	420	—	299	19	1	2	—	90	—	—	411	9
3.	Aru	628	470	1	154	24	142	4	—	144	1	—	470	—
4.	Härjanurme	569	408	2	28	5	3	211	3	152	2	2	408	—
5.	Jõgeva vald	614	380	—	178	178	21	—	1	178	—	—	378	2
6.	Jõgeva alev	1614	768	26	370	51	3	8	1	286	20	—	765	3
7.	Kavilda	1611	874	2	537	83	2	9	2	238	1	—	874	—
8.	Keeni	513	396	—	204	77	—	16	1	98	—	—	396	—
9.	Kirepi	416	342	2	185	25	1	73	1	55	—	—	342	—
10.	Kongota I	295	231	3	123	10	1	9	—	85	—	—	231	—
11.	Kongota II	537	471	4	280	37	8	5	1	136	—	—	471	—
12.	Laatre	706	473	8	323	70	1	6	—	65	—	—	473	—
13.	Laiuse I	542	413	1	103	43	—	48	7	208	3	—	413	—
14.	Laiuse II	395	337	1	252	51	1	16	—	15	1	—	337	—
15.	Laiuse III	300	248	—	101	29	1	2	—	115	—	—	248	—
16.	Leevi I	605	425	1	241	47	3	19	2	111	—	—	424	1
17.	Leevi II	932	522	—	258	83	2	6	4	167	2	—	522	—
18.	Leevi III	719	551	1	318	35	7	45	—	137	4	1	548	3
19.	Leevi IV	776	609	1	123	142	6	45	1	288	2	—	608	1
20.	Mustvee	1777	886	11	97	41	5	13	—	311	22	380	880	6
21.	Vana-Otepää I	631	394	1	41	155	3	23	1	166	4	—	394	—
22.	Vana-Otepää II	194	148	1	43	19	1	1	1	80	—	—	146	2
23.	Pangodi I	319	240	—	179	5	—	6	2	45	3	—	240	—
24.	Pangodi II	649	366	2	227	11	—	7	1	115	3	—	366	—
25.	Pilkuse	380	230	—	107	73	—	1	—	48	—	—	230	—
26.	Puurmanni	245	182	1	40	2	—	97	—	41	1	—	182	—
27.	Päidla I	209	165	—	38	18	—	26	—	82	—	—	164	1

Tabel 2 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
28.	Päidla II	399	352	2	192	76	—	—	—	79	3	—	352	—
29.	Ranna	726	577	3	262	72	—	1	—	228	11	—	577	—
30.	Rannu I	943	689	—	354	77	1	108	—	145	1	—	686	3
31.	Rannu II	597	436	3	121	141	—	7	2	159	—	—	433	3
32.	Roela	1032	666	1	313	78	—	12	1	255	1	—	661	5
33.	Ropka I	500	405	2	202	64	4	12	1	118	1	—	404	1
34.	Ropka II	419	349	3	244	18	3	2	2	72	1	—	345	4
35.	Rõngu I	1109	892	—	468	113	—	40	—	255	12	1	889	3
36.	Rõngu II	161	117	—	39	47	—	—	—	31	—	—	117	—
37.	Tõlliste	668	448	1	221	88	3	—	—	131	3	—	447	1
38.	Tähkvere	1547	1107	8	449	238	3	124	6	251	23	—	1102	5
39.	Tähtvere I	935	713	5	293	162	3	1	—	245	2	—	711	2
40.	Tähtvere II	191	150	1	121	1	—	—	—	26	—	—	149	1
41.	Uderna	355	289	2	178	19	—	5	2	83	—	—	289	—
42.	Uderna II	975	573	4	264	91	12	20	—	175	—	1	567	6
43.	Ulila	658	567	—	313	73	8	10	—	159	1	—	564	3
44.	Valguta	855	716	1	332	3	—	127	—	248	4	1	716	—
45.	Vara	711	516	2	226	5	4	64	4	210	—	—	515	1
46.	Veeriku alev III	729	601	2	421	24	6	8	—	130	5	—	596	5
47.	Vorbuse	243	196	5	79	25	—	3	—	82	—	—	194	2
48.	Võtikvere	414	348	—	175	72	—	3	—	95	3	—	348	—
49.	Võtikvere II	1063	709	4	348	87	1	25	—	238	4	—	707	2
50.	Võtikvere III	222	174	2	88	29	—	—	—	52	—	—	171	3
51.	Võtikvere IV	318	231	—	90	49	—	27	1	62	1	1	231	—
52.	Võtikvere V	212	153	—	16	34	1	2	2	91	6	—	152	—
	Kokku	33 560	23 418	127	10 876	2934	241	1322	50	7246	155	388	23339	79

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 5, l. 2—119.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Viljandimaal¹

Jrk. nr.	Valimisjaos- konnad	Vali- jate arv	Vali- mistest osa- võt- nute arv	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Keh- tetuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Adavere I	514	376	—	117	160	—	2	—	96	—	—	375	1
2.	Adavere II	175	139	—	13	52	—	—	—	72	1	—	138	1
3.	Aidu	626	501	—	226	99	18	17	—	125	14	—	499	2
4.	Hummuli	886	763	—	462	38	10	34	2	210	1	1	758	5
5.	Imavere I	444	383	—	218	36	—	1	—	127	—	—	382	1
6.	Imavere II	324	275	—	129	49	—	—	—	96	—	—	274	1
7.	Imavere III	503	377	—	174	148	1	—	—	53	—	—	376	1
8.	Jõgeveste	—	494	3	289	23	18	17	—	141	—	—	491	3
9.	Kaarli	405	438	1	270	59	3	—	—	103	—	—	436	2
10.	Koorküla	420	335	—	121	23	23	55	3	108	—	—	333	2
11.	Kärstna	817	707	10	384	100	13	3	—	195	2	—	707	—
12.	Suure-Kõpu I	1114	949	1	543	137	31	2	—	234	1	—	949	—
13.	Suure-Kõpu II	198	178	—	62	87	2	—	—	27	—	—	178	—
14.	Suure-Kõpu III	311	269	2	131	19	36	4	—	77	—	—	269	—
15.	Leebiku	360	312	—	150	71	4	2	—	84	1	—	312	—
16.	Loodi I	113	89	—	18	20	1	5	—	43	1	1	89	—
17.	Loodi II	35	27	—	7	1	4	—	—	15	—	—	27	—
18.	Loodi III	81	66	—	34	9	5	1	—	17	—	—	66	—
19.	Loodi IV	338	239	—	57	112	6	7	—	55	2	—	239	—
20.	Lõve	477	401	2	154	93	23	4	—	125	—	—	401	—
21.	Olustvere	1627	1104	3	418	279	47	100	—	252	4	—	1103	1
22.	Patküla	1869	1343	1	725	109	201	4	—	252	42	—	1334	9
23.	Pajusi I	1137	983	1	520	237	1	6	—	216	—	—	981	2
24.	Puiatu I	581	516	2	326	32	15	6	—	130	5	—	516	—
25.	Puiatu II	55	51	—	23	4	—	—	—	24	—	—	51	—
26.	Uue-Põltsamaa I	494	398	1	170	140	—	17	—	70	—	—	398	—
27.	Uue-Põltsamaa II	125	109	—	18	56	—	—	—	35	—	—	109	—

Tabel 3 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
28.	Põltsamaa alev	1338	1067	7	490	308	6	8	1	240	3	—	1063	4
29.	Pärsti I	405	339	1	164	70	1	9	—	83	7	—	335	4
30.	Pärsti II	527	439	1	349	50	7	—	—	31	—	1	439	—
31.	Riidoja	450	386	—	236	33	12	12	1	90	1	—	385	1
32.	Rutikvere	387	309	—	164	89	—	16	—	39	—	1	309	—
33.	Soosaare I	703	582	—	213	231	11	16	—	111	—	—	582	—
34.	Soosaare II	138	112	—	67	30	—	2	—	12	—	—	111	1
35.	Uus-Suislepa	513	427	—	256	36	—	11	—	123	1	—	427	—
36.	Sürgavere I	1044	843	9	317	100	84	49	2	271	6	—	838	5
37.	Taevere I	1217	1052	3	390	230	199	44	2	174	7	—	1049	3
38.	Taevere II	326	245	—	14	44	137	11	—	38	1	—	245	—
39.	Taevere III	292	246	—	97	28	5	41	—	69	5	—	245	1
40.	Taagepera I	444	345	—	59	112	20	15	—	139	—	—	345	—
41.	Taagepera II	548	463	—	323	49	19	—	1	67	4	—	463	—
42.	Tuhalaane	—	763	1	301	103	17	115	—	226	—	—	760	3
43.	Vana-Tänasilma	1107	831	1	352	87	16	98	—	277	—	—	831	—
44.	Uusna	349	290	1	144	19	15	—	—	110	—	—	289	1
45.	Viljandi linn	4007	2721	12	1059	898	88	14	—	597	37	2	2707	14
46.	Viljandi vald I	371	305	—	69	74	2	4	—	152	4	—	305	—
47.	Viljandi IV	576	474	4	166	67	5	36	4	192	—	—	474	—
48.	Viiratsi I	143	133	—	37	26	—	—	—	70	—	—	133	—
49.	Viiratsi II	53	45	—	2	21	—	—	—	22	—	—	45	—
50.	Uue-Võidu I	894	665	—	242	166	11	15	—	226	—	—	660	5
51.	Uue-Võidu II	89	84	—	26	15	1	—	—	40	1	1	84	—
52.	Vana-Võidu I	473	379	2	128	74	20	2	—	152	1	—	379	—
53.	Vana-Võidu II	162	134	—	75	19	—	2	—	38	—	—	134	—
54.	Õisu	870	643	3	374	100	7	3	1	153	2	—	643	—
	Kokku	31 456	26 144	72	11 873	5272	1145	807	17	6724	154	7	26 071	73

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 6, l. 1—126.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Pärnumaal¹

Jrk. nr.	Valimisjaoskonnad	Valijate arv	Valimistest osa-võtnute arv	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Kehtetuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Abja	2035	1262	—	573	209	21	78	—	378	—	1	1260	2
2.	Abja-Mõisaküla	1496	1030	6	377	376	26	54	2	167	7	—	1015	15
3.	Abja-Peraküla	327	274	—	115	72	4	8	—	75	—	—	274	—
4.	Enge	1370	951	1	198	306	—	—	1	431	14	—	951	—
5.	Hallinga	1070	612	—	49	160	2	6	—	383	8	—	608	4
6.	Jäärja I	405	382	2	10	127	16	1	—	226	—	—	382	—
7.	Jäärja II	425	394	3	28	161	7	—	1	187	6	—	393	1
8.	Kaarli	240	219	—	158	22	—	3	—	36	—	—	219	—
9.	Vana-Kariste I	634	532	1	185	72	60	20	—	193	1	—	532	—
10.	Vana-Kariste II	371	323	—	204	60	2	18	—	37	2	—	323	—
11.	Vana-Kariste III	384	345	—	182	34	62	1	1	64	—	—	344	1
12.	Vana-Kariste IV	98	88	—	53	3	24	—	—	8	—	—	88	—
13.	Kaubi I	342	301	1	160	63	10	11	—	56	—	—	301	—
14.	Kaubi II	70	65	—	20	19	1	—	—	25	—	—	65	—
15.	Kilingi I	1069	805	5	184	301	3	9	1	294	2	1	800	5
16.	Kilingi II	182	135	—	13	79	—	—	—	43	—	—	135	—
17.	Kilingi III	171	131	1	20	62	17	—	—	28	1	1	130	1
18.	Kilingi IV	383	299	—	13	142	—	4	1	137	—	—	297	2
19.	Kilingi V	108	94	—	17	71	—	—	—	6	—	—	94	—
20.	Koonga	1961	1301	6	139	883	9	25	2	148	85	1	1298	3
21.	Laatre (Mõisaküla)	684	530	6	175	106	1	12	—	230	—	—	530	—
22.	Laiksaare I	464	362	—	26	236	1	13	2	84	—	—	362	—
23.	Laiksaare II	326	282	—	6	164	1	—	—	106	—	—	277	5
24.	Laiksaare III	296	247	2	38	98	—	—	—	107	—	—	245	2
25.	Lelle	1048	738	—	74	276	—	62	3	312	4	—	731	7
26.	Pati I	697	553	—	21	130	1	—	1	398	2	—	553	—

Tabel 4 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
27.	Pati	546	394	—	32	194	1	21	—	145	1	—	391	—
28.	Penuja	527	423	—	85	162	1	3	—	172	—	—	423	—
29.	Pollu I	427	413	1	310	21	1	2	—	75	1	2	413	—
30.	Pollu II	280	239	—	152	8	4	1	—	73	—	—	238	1
31.	Pollu III	332	294	—	148	53	—	—	—	89	3	—	293	1
32.	Vana-Pärnu	538	429	3	163	93	15	11	2	141	1	—	429	—
33.	Pöögle	386	375	—	227	51	—	—	1	93	3	—	375	—
34.	Rääma	972	805	8	387	190	33	44	23	73	43	—	801	4
35.	Sauga (Ridalepa küla I)	309	270	—	84	9	61	—	—	115	1	1	270	—
36.	Sauga II (Papsaare)	802	632	5	98	100	48	8	3	291	17	—	630	2
37.	Sauga III	464	370	—	59	47	10	4	1	242	5	—	368	2
38.	Sauga IV	366	277	—	47	37	14	1	6	171	1	—	277	—
39.	Sauga V	146	120	3	2	3	—	7	4	100	—	1	120	—
40.	Suigu I	166	142	—	16	33	1	45	—	40	7	—	142	—
41.	Suigu II	152	138	—	4	14	—	12	—	107	1	—	138	—
42.	Suigu III	281	228	—	10	50	1	48	1	112	6	—	228	—
43.	Tõstamaa I	498	390	10	164	144	14	12	2	40	4	—	390	—
44.	Tõstamaa II	313	264	3	48	148	5	21	1	38	—	—	264	—
45.	Tõstamaa (Murru)	222	181	3	28	134	—	2	1	12	1	—	181	—
46.	Tõstamaa IV	377	308	1	39	201	—	1	—	66	—	—	307	1
47.	Voltveti	1169	960	2	182	399	6	3	—	362	—	—	954	6
48.	Võlla I	616	470	—	8	280	46	16	—	117	—	1	468	2
49.	Võlla II	168	128	—	3	107	1	3	—	14	—	—	128	—
50.	Võlla III	221	194	—	48	129	1	—	—	16	—	—	194	—
	Kokku	26 934	20 699	73	5382	6899	532	590	60	6863	266	8	20 632	67

¹ ENSV ORKA, f. 226, nim. 1, sü. 4, l. 1—112.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Võrumaal¹

Jrk. nr.	Valimisjaoskonnad	Valijate arv	Valimistest osavõtute arv	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Kehtetuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Nr. 4	Nr. 5	Nr. 6	Nr. 7	Nr. 8	Nr. 9		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Timo	548	370	—	222	94	—	—	—	48	—	—	364	6
2.	Krootuse	247	196	—	113	21	—	1	—	60	—	—	195	1
3.	Krootuse	570	425	1	191	63	3	4	—	155	8	—	425	—
4.	Kähri I	460	367	3	211	90	—	—	—	62	—	—	355	1
5.	Kähri II	—	375	1	100	93	1	1	—	179	—	—	375	—
6.	Rogosi	110	91	—	1	85	—	—	—	4	—	—	91	—
7.	Karula linn I	825	619	1	291	76	—	19	1	213	2	—	603	16
8.	Rogosi	297	174	1	103	59	—	2	—	9	—	—	174	—
9.	Karula II	335	302	—	138	73	—	3	—	88	—	—	302	—
10.	Karula III	394	220	—	83	52	—	—	—	56	—	—	191	29
11.	Zooru I	794	618	—	279	158	1	16	—	159	—	—	613	5
12.	Zooru II	362	320	1	161	109	2	2	—	45	—	—	320	—
13.	Toolama	303	455	—	43	163	4	64	1	176	—	—	451	4
14.	Rõuge I	847	348	—	110	88	—	6	—	143	—	—	347	1
15.	Rõuge II	847	286	1	139	71	1	25	—	47	—	—	284	2
16.	Orava I	298	226	—	111	85	—	18	—	12	—	—	226	—
17.	Orava II	178	153	1	111	12	—	13	—	16	—	—	153	—
18.	Orava III	355	163	6	65	31	—	22	—	39	—	—	163	—
19.	Orava IV	290	228	—	156	15	4	24	—	27	1	—	227	1
20.	Orava V	422	250	12	127	61	3	7	2	38	—	—	250	—
21.	Vastse-Antsla	967	786	1	489	61	—	53	—	172	2	—	778	8
22.	Krabi	408	349	1	276	49	1	6	—	12	4	—	349	—
23.	Valgjärve I	287	225	—	116	41	—	—	—	66	1	—	224	1
24.	Valgjärve II	172	162	—	71	47	1	—	—	43	—	—	162	—
25.	Valgjärve III	291	220	—	128	47	—	—	—	45	—	—	220	—
26.	Valgjärve IV	78	67	—	28	18	—	—	—	21	—	—	67	—
27.	Võru v.	—	838	1	449	134	1	9	1	236	5	1	837	1

Tabel 5 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
28.	Linnamäe	472	340	—	178	27	—	55	1	70	5	—	336	4
29.	Vastse-Roosa	617	390	2	215	42	—	5	—	124	2	—	390	—
30.	Vana-Roosa	812	728	1	470	93	—	10	1	149	3	—	727	1
31.	Pindi	508	351	—	160	97	1	14	—	78	—	—	350	1
32.	Põlgaste	540	437	—	285	77	4	1	—	67	—	—	434	3
33.	Aleksandri	329	235	—	92	83	1	22	—	37	—	—	235	—
34.	Aleksandri	253	188	—	77	14	2	9	—	86	—	—	188	—
35.	Aleksandri	287	216	1	100	65	14	8	—	26	1	—	215	1
36.	Erastvere	1183	909	6	396	270	—	147	1	89	—	—	909	—
37.	Haanja	1688	1107	1	639	304	1	19	—	128	1	1	1094	13
38.	Kaagjärve	1401	841	4	607	54	1	10	1	163	1	—	841	—
39.	Kahkva I	241	181	3	76	29	—	—	—	73	—	—	181	—
40.	Kahkva II	242	164	3	69	39	1	—	1	49	—	—	162	2
41.	Kahkva III	133	110	—	98	2	—	2	—	8	—	—	110	—
42.	Kooraste I	383	303	—	100	144	1	14	—	44	—	—	303	—
43.	Kooraste II	420	317	8	127	98	—	26	3	54	1	—	317	—
44.	Kooraste III	225	191	—	75	73	—	13	1	29	—	—	191	—
45.	Kärgula	562	454	—	304	5	—	109	—	35	—	—	453	1
46.	Meeksi I	197	167	—	57	62	—	—	—	46	—	—	165	2
47.	Meeksi II	—	190	—	64	45	—	—	—	81	—	—	190	—
48.	Meeksi III	580	445	2	387	17	1	5	—	32	—	—	444	1
49.	Meeksi IV	262	221	—	136	45	1	—	—	38	1	—	221	—
50.	Meeksi V	204	176	—	135	25	—	14	—	1	—	—	175	1
51.	Moisekatsi I	268	233	—	214	10	—	—	—	9	—	—	233	—
52.	Moisekatsi II	311	237	2	126	53	2	—	1	53	—	—	237	—
53.	Moisekatsi III	360	282	1	102	83	2	1	1	92	—	—	282	—
54.	Saru	560	467	19	327	40	—	8	—	73	—	—	467	—
55.	Sõmerpalu	765	595	—	273	124	2	84	—	107	2	—	592	3
56.	Vaabina	919	700	—	344	220	—	38	2	87	3	—	694	6
57.	Aleksandri	405	338	—	224	52	—	—	—	62	—	—	338	—
58.	Veriora	1043	769	—	449	62	—	9	—	244	—	—	764	5
59.	Võru linn	2996	1850	5	835	337	4	22	1	586	46	5	1841	9
Kokku		30063	22965	89	1205	4587	60	940	19	4991	90	7	22836	129

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 8, l. 2—140.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Virumaal¹

Jrk. nr.	Valimisjaoskonnad	Valijate arv	Valimistest osavõtnute arv	Kandidaatide nimekirjad									Hääli kokku	Kehtetuid hääli
				Kehtivate häälte arv										
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9		
1.	Aaspere I	1340	989	—	156	603	1	3	75	142	9	—	989	—
2.	Aaspere II	269	229	2	18	191	—	—	—	15	1	—	227	2
3.	Aaspere III	94	81	—	15	60	—	—	1	5	—	—	81	—
4.	Aaspere IV	223	179	—	15	95	—	3	1	61	1	—	176	3
5.	Aaspere V	270	236	—	22	185	—	5	14	9	1	—	236	—
6.	Avanduse I	976	767	11	337	164	—	20	—	211	19	2	764	3
7.	Avanduse II	467	389	4	148	182	—	10	1	40	4	—	389	—
8.	Avanduse III	335	311	3	197	62	—	1	—	48	—	—	311	—
9.	Erra	483	375	—	134	228	—	—	—	10	1	—	373	2
10.	Iisaku I	84	74	—	10	38	—	—	—	26	—	—	74	—
11.	Iisaku II	1130	964	3	447	415	—	2	3	84	8	2	964	—
12.	Iisaku III	194	165	1	88	49	—	—	—	26	1	—	165	—
13.	Joala I	190	169	—	22	107	—	1	—	39	—	—	169	—
14.	Joala II	380	262	—	44	156	—	1	—	54	7	—	262	—
15.	Jõhvi alev	1199	866	24	350	335	—	21	1	122	7	—	860	6
16.	Jõhvi I	699	530	2	158	251	1	1	1	113	1	—	528	2
17.	Jõhvi IV	400	328	—	8	169	—	25	—	126	—	—	528	—
18.	Jõhvi V	51	42	—	6	10	—	—	—	26	—	—	42	—
19.	Jõhvi	266	223	—	27	125	1	12	1	56	1	—	223	—
20.	Järva	512	351	1	88	235	—	—	1	22	1	—	348	3
21.	Järve	355	295	—	154	139	—	—	—	1	—	—	294	1
22.	Järve	346	267	5	162	96	—	1	—	—	3	—	267	—
23.	Järve	387	328	—	163	99	—	2	1	54	1	—	320	8
24.	Kaarli I	1208	884	1	321	246	—	6	2	302	3	—	881	3
25.	Kaarli II	449	366	—	194	155	—	—	—	15	2	—	366	—
26.	Kaarli III	171	140	—	50	33	—	—	—	44	10	—	137	—
27.	Kohtla	780	683	45	210	342	2	22	—	52	10	—	683	—
28.	Kunda-Malla I	773	569	5	132	354	—	23	—	53	2	—	569	—

Tabel 6 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
29.	Kunda-Malla II	323	243	1	31	141	—	17	2	41	9	—	242	1
30.	Kunda-Malla III	156	137	—	18	59	—	33	3	23	1	—	137	—
31.	Küti I	1910	1349	2	297	694	1	—	—	341	7	—	1342	7
32.	Mustajõe	172	139	1	44	91	—	—	—	1	—	—	137	1
33.	Mäetaguse I	853	672	—	138	330	9	4	1	186	3	1	672	1
34.	Mäetaguse II	167	122	2	6	57	—	—	—	57	—	—	122	—
35.	Paaskvere	1611	1268	9	472	655	—	24	—	41	43	1	1245	23
36.	Venevere	516	423	—	59	286	—	30	—	40	8	—	423	—
37.	Padda I	458	351	1	158	72	—	—	—	115	4	—	350	1
38.	Padda II	438	350	3	103	169	—	2	—	57	14	2	350	—
39.	Padda III	706	558	1	162	304	—	—	1	89	1	—	558	—
40.	Porkuni I	900	690	—	165	234	—	5	—	286	—	—	690	—
41.	Porkuni II	267	224	—	11	71	—	—	—	141	1	1	224	—
42.	Porkuni III	226	186	—	35	57	1	2	1	90	—	—	186	—
43.	Porkuni IV	154	134	—	10	64	—	2	—	56	1	—	133	1
44.	Püssi	578	489	—	196	268	—	2	1	18	2	—	487	2
45.	Püssi I	213	186	—	105	78	—	1	—	2	2	—	186	—
46.	Püssi II	624	498	1	156	314	—	1	—	22	1	—	495	3
47.	Püssi III	445	350	—	96	237	—	—	—	13	3	—	349	1
48.	Püssi IV	325	226	—	25	193	—	—	—	2	6	—	226	—
49.	Püssi	153	114	3	41	64	—	—	—	3	1	—	112	2
50.	Rakvere I	684	522	—	190	247	—	1	3	72	3	—	516	6
51.	Rakvere II	402	318	2	35	167	—	—	—	113	—	—	317	1
52.	Rakvere III	354	266	—	81	119	—	—	—	65	—	—	265	1
53.	Rakvere IV	46	41	—	—	12	—	—	—	29	—	—	41	1
54.	Roela	663	515	11	171	309	—	—	—	24	—	—	515	—
55.	Roela	380	279	—	21	215	—	—	—	43	—	—	279	—
56.	Roela	245	189	3	14	146	5	1	—	19	1	—	189	—
57.	Räggavere I	368	258	—	76	137	—	1	—	43	1	—	258	—
58.	Räggavere II	430	317	2	102	153	1	21	1	36	1	—	317	—
59.	Räggavere III	194	155	—	40	89	—	—	—	25	—	1	155	—
60.	Räggavere IV	479	376	—	179	106	—	65	—	11	—	—	361	15
61.	Räggavere V	303	253	—	86	134	—	14	—	17	2	—	253	—
62.	Saksi	831	723	1	91	445	—	6	130	48	2	—	723	—

Tabel 6 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
63.	Undla I	1733	1151	3	127	485	—	8	80	426	16	—	1145	6
64.	Undla II	372	284	—	15	159	—	—	9	99	2	—	284	—
65.	Vaivara I	1299	981	4	197	558	—	15	1	195	6	—	976	5
66.	Vaivara II	385	287	2	54	170	—	15	—	38	8	—	287	—
67.	Vao I	1034	807	—	393	154	2	—	1	254	1	—	805	2
68.	Vao II	441	391	1	136	118	—	—	—	135	1	—	391	—
69.	Vao III	464	381	1	233	50	1	6	—	84	4	—	389	2
70.	Vao IV	448	304	1	202	32	—	—	1	65	2	—	303	1
71.	Vao V	305	242	1	98	67	—	—	—	74	—	—	240	2
72.	Varango	621	479	7	228	198	—	1	2	42	1	—	279	—
73.	Varango	415	341	—	211	117	—	4	—	8	1	—	341	—
74.	Vihula	540	437	—	197	151	1	2	6	78	2	—	437	—
75.	Vihula	276	214	2	130	71	—	2	—	8	1	—	214	—
76.	Vihula	226	181	—	77	76	—	—	1	26	—	—	180	1
77.	Vohnja I	722	572	11	99	280	—	15	80	81	3	—	569	3
78.	Vohnja II	160	140	—	1	80	—	—	26	20	1	—	138	2
79.	Vohnja III	190	154	—	6	74	—	8	54	12	—	—	154	—
Kokku		40 236	31 329	183	9494	14691	26	467	506	5570	257	9	31 203	126

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 7, l. 2—178.

Eesti Asutava Kogu valimised Harjumaal¹

Tabel 7

Jrk. nr.	Valmisjaos-konnad	Vali-jate arv	Vali-mistest osa-võt-nute arv	Kehtivate hääle arv									Hääli kokku	Keh-tetuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9		
1.	Vardi	267	222	—	38	88	—	3	1	79	13	—	222	—
2.	Juuru	1712	1202	3	456	366	—	4	1	323	42	—	1195	7
3.	Ingliste I	199	164	1	12	82	1	26	—	38	4	—	164	—
4.	Ingliste II	250	194	3	81	67	—	27	—	4	9	—	191	3
5.	Ingliste III	177	151	—	5	87	—	8	—	44	7	—	151	—
6.	Lagedi	459	316	6	144	101	—	—	—	53	10	—	314	2
7.	Vaisa-Arovalla	386	296	6	36	133	—	—	5	111	4	—	295	1
8.	Rae	637	505	6	205	201	1	2	—	62	25	—	502	3
9.	Rae	367	338	7	149	90	1	—	3	54	34	—	338	—
10.	Kantjala	208	177	12	58	55	—	1	2	38	10	—	176	1
11.	Lehtse	624	534	10	134	265	1	4	2	95	23	—	534	—
12.	Kohila	1360	1129	4	570	289	—	—	—	208	53	—	1124	5
13.	Pähkla	659	534	1	114	217	—	—	1	191	7	—	531	3
14.	Kohila	702	588	1	74	328	—	1	3	130	49	—	586	2
15.	Saulepi I	693	504	2	94	113	—	158	3	86	42	2	500	4
16.	Saulepi II	480	428	—	6	27	—	328	—	63	4	—	428	—
17.	Saulepi III	266	222	—	26	27	—	145	—	24	—	—	222	—
18.	Vidruka I	202	187	—	93	52	1	2	1	30	4	—	183	4
19.	Vidruka II	197	181	1	106	50	—	—	—	16	7	—	180	1
20.	Kuivajõe	777	685	11	276	229	—	1	—	140	19	—	676	9
21.	Kuivajõe II	670	578	34	238	216	—	—	1	64	24	1	578	—
22.	Lehtse	352	270	—	67	132	—	21	2	47	1	—	270	—
23.	Lehtse	417	252	2	79	139	—	4	—	15	10	—	249	3
24.	Lehtse IV	177	141	1	39	85	—	2	1	10	3	—	141	—
25.	Jõelehme II	361	274	—	70	61	—	—	—	34	9	—	274	—
26.	Jõelehme I	252	235	1	44	164	—	—	—	20	6	—	235	—
27.	Kehtna I	512	416	50	140	84	3	4	—	127	8	—	416	—
28.	Kehtna II	171	155	4	7	47	5	—	3	88	1	—	155	—

Tabel 7 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
29.	Kehtna III	349	290	1	44	122	—	3	—	113	3	—	286	4
30.	Kehtna IV	135	115	1	52	8	—	4	—	48	—	—	113	2
31.	Kehtna V	42	40	—	4	24	—	—	—	12	—	—	40	—
32.	Nõva I	378	269	—	44	120	—	1	—	83	18	—	266	3
33.	Nõva II	183	120	—	15	71	—	3	5	16	10	—	120	—
34.	Penningi I	235	203	4	48	54	—	2	—	77	20	—	202	1
35.	Penningi II	454	349	7	151	81	—	24	—	76	10	—	349	—
36.	Penningi III	227	188	10	68	48	—	3	—	49	10	—	188	—
37.	Penningi IV	329	271	—	56	33	—	3	1	176	3	—	271	—
38.	Vihterpalu I	387	301	6	47	128	—	—	4	116	—	—	301	—
39.	Vihterpalu II	183	142	11	25	51	—	—	—	52	—	—	139	3
40.	Wulfi saar	374	203	2	175	20	—	1	—	4	—	—	202	1
41.	Kuimetsa	563	467	—	215	159	1	8	—	32	45	3	463	4
42.	Riisipere I	710	579	1	69	173	—	67	!	203	61	1	576	3
43.	Riisipere II	291	244	—	13	92	—	25	10	77	27	—	244	—
44.	Riisipere III	251	207	10	23	50	—	53	—	50	12	—	199	8
45.	Riisipere IV	101	81	2	21	9	—	4	—	44	1	—	81	—
46.	Raiküla I	1041	795	97	305	191	—	39	2	127	32	—	793	2
47.	Raiküla II	156	114	6	34	62	—	2	—	9	1	—	114	—
48.	Raiküla III	252	205	4	41	60	—	1	4	82	13	—	205	—
49.	Pakri	209	138	1	24	76	—	2	!	34	—	—	138	—
50.	Naissaar	521	331	4	275	27	4	7	2	7	1	4	331	—
51.	Prangli saar	292	291	—	—	71	2	—	—	215	3	—	291	—
52.	Anija I	674	583	22	155	187	—	1	1	185	31	—	582	1
53.	Anija II	358	309	29	93	104	—	—	—	38	44	1	309	—
54.	Lehtse III	260	201	4	102	67	3	1	—	11	13	—	201	—
55.	Nehatu I	879	554	16	188	257	—	1	—	75	16	1	554	—
56.	Kolga I	1528	1140	6	195	614	1	7	1	266	45	—	1135	5
57.	Rapla I	624	513	16	105	157	—	5	8	193	29	—	513	—
58.	Rapla II	228	191	22	35	46	—	4	—	69	14	—	190	1
59.	Rapla III	722	612	16	151	123	—	2	3	266	51	—	612	—
60.	Rapla IV	230	190	2	67	52	—	3	—	60	6	—	190	—
61.	Rapla V	692	564	22	166	137	—	47	1	130	61	—	564	—
62.	Rapla VI	246	230	41	14	65	—	3	1	91	11	—	226	4
63.	Rapla VII	453	402	19	52	197	—	13	—	118	3	—	402	1

Tabel 7 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
64.	Nõmme alev	4682	1608	135	679	558	2	10	6	139	49	14	1592	16
65.	Alavere	732	550	6	316	122	—	5	—	90	11	—	550	—
66.	Kodasoo	680	492	—	162	162	—	6	—	146	34	—	490	2
67.	Nehatu III	459	326	2	110	138	—	2	20	39	13	—	324	2
68.	Baltiski	644	420	17	47	269	—	1	—	70	14	2	420	—
69.	Jõeletme	772	630	—	69	391	—	—	1	162	3	—	626	4
70.	Kaiu	748	559	2	145	532	1	1	2	23	40	—	546	13
71.	Kolga II	962	692	9	109	500	1	11	1	56	4	—	691	1
	Kokku	37 770	27 587	719	8147	10 006	28	1 116	104	6 123	1190	29	27 459	128

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 1, l. 2—158.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Järvemaal¹

Jrk. nr.	Valimisjaos-konnad	Valijate arv	Valimis-test osavõt-nute arv	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Kehte-tuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Nr. 4	Nr. 5	Nr. 6	Nr. 7	Nr. 8	Nr. 9		
1.	Einmanni	818	640	1	190	348	—	—	—	77	19	—	635	5
2.	Väätsa I	223	183	—	26	89	—	6	—	53	8	1	183	—
3.	Väätsa II	290	242	—	107	33	—	3	—	92	7	—	242	—
4.	Väätsa III	588	473	1	286	66	—	10	4	83	23	—	473	—
5.	Albu II	78	71	—	24	15	—	—	—	27	5	—	71	—
6.	Albu I	660	568	10	217	252	—	11	—	56	13	2	561	7
7.	Albu III	848	732	3	359	182	7	15	3	147	13	—	729	3
8.	Albu IV	376	280	3	43	114	—	8	—	108	4	—	280	—
9.	Albu V	215	202	—	79	49	—	—	—	62	12	—	202	—
10.	Esna	823	725	—	283	223	—	2	5	204	6	—	723	2
11.	Esna	446	363	—	145	146	21	4	—	37	8	1	362	1
12.	Esna	—	437	9	95	265	—	1	7	57	3	—	437	—
13.	Moe	200	151	—	45	72	1	—	—	29	2	—	149	2
14.	Nõmmküla I	447	351	4	167	123	—	4	1	49	1	1	350	1
15.	Nõmmküla II	544	476	4	158	114	—	5	—	191	1	—	473	3
16.	Nõmmküla III	497	456	—	241	131	1	12	2	59	3	—	449	7
17.	Särevere I	296	278	—	7	86	—	—	—	185	—	—	278	—
18.	Särevere II	741	652	—	145	246	1	3	—	253	3	—	651	1
19.	Särevere III	1334	1084	5	520	291	1	20	12	223	12	—	1084	—
20.	Särevere IV	365	304	1	31	202	3	—	1	66	—	—	304	—
21.	Kirna I	321	260	—	113	91	—	1	—	49	6	—	260	—
22.	Kirna II	160	130	—	73	20	—	—	3	26	8	—	130	—
23.	Kirna III	173	138	—	14	92	—	1	1	29	1	—	138	—
24.	Kuksema	1212	1048	4	458	501	2	7	3	62	10	1	1048	—
25.	Mäo I	373	334	—	215	48	—	2	9	50	8	—	332	2
26.	Mäo II	208	198	—	53	109	—	—	3	13	11	—	189	9
27.	Mäo III	233	178	—	55	72	—	1	—	46	2	—	176	2
28.	Mäo IV	156	132	—	59	62	—	2	1	7	—	—	131	1

Tabel 8 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
29.	Mäo V	169	125	2	40	59	—	5	1	18	—	—	125	—
30.	Jaani	1363	1149	3	477	549	1	8	—	103	4	—	1145	4
31.	Tapa alev	1371	921	12	121	514	—	19	41	156	28	14	905	16
32.	Vahastu	345	300	—	22	101	8	5	1	159	3	—	299	1
Kokku		15 873	13 581	62	4868	5265	46	155	98	2776	224	20	13 514	67

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 2, l. 2—27.

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused Läänemaal¹

Tabel 9

Jrk. nr.	Valimisjaoskonnad	Valijate arv	Valimistest osavõtn. arv	Kehtivaid hääli									Kokku hääli	Kehtetuid hääli
				Kandidaatide nimekirjad										
				nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Asuküla I	543	511	2	79	255	—	54	2	95	24	—	511	—
2.	Asuküla II	97	97	—	58	28	—	5	—	5	1	—	97	—
3.	Asuküla III	262	247	—	39	84	1	42	7	59	7	—	239	8
4.	Haapsalu linn	2424	2044	20	282	664	—	89	18	781	172	14	2040	4
5.	Haimre I	202	154	1	13	74	—	7	—	57	2	—	154	—
6.	Haimre II	198	163	—	72	52	—	23	—	14	2	—	163	—
7.	Haimre III	837	711	7	216	335	1	78	—	44	28	—	709	2
8.	Kalju	431	361	2	114	165	—	24	—	37	18	—	360	1
9.	Jõgisoo	684	581	—	91	440	2	5	1	27	9	—	575	6
10.	Kirbla	1532	1183	2	481	297	—	8	1	383	10	—	1182	1
11.	Kolovere	748	539	2	209	187	—	30	—	78	22	3	531	8

Tabel 9 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
12.	Lihula I	1069	941	—	293	51	—	291	—	305	—	1	941	—
13.	Lihula II	520	444	—	149	68	—	177	—	49	—	—	443	1
14.	Lihula III	197	178	—	88	21	1	42	—	23	3	—	178	—
15.	Luiste I	270	214	—	78	100	—	12	—	22	2	—	214	—
16.	Luiste II	279	245	1	61	42	—	10	1	129	1	—	245	—
17.	Luiste III	175	144	—	60	58	—	6	1	19	—	—	144	—
18.	Lähtru	568	426	18	178	192	—	8	3	9	18	—	426	—
19.	Märjamaa I	609	480	—	192	204	—	28	—	34	16	—	474	6
20.	Märjamaa II	563	456	1	108	266	—	5	—	72	1	—	453	3
21.	Märjamaa III	397	331	1	64	154	—	49	—	44	18	—	330	4
22.	Märjamaa IV	286	227	—	65	89	—	18	—	51	3	—	226	1
23.	Paatsalu	1181	895	2	233	189	1	450	3	15	1	1	895	—
24.	Paadrema	961	820	1	152	250	—	211	4	186	3	—	817	3
25.	Palivere	334	295	1	80	119	—	34	—	45	16	—	295	—
26.	Piirsalu	206	166	—	50	86	—	—	—	26	—	—	162	4
27.	Sinalepa I	665	449	—	43	137	—	168	1	58	38	—	445	4
28.	Sinalepa II	580	441	1	137	145	1	22	3	106	26	—	441	—
29.	Sipa	375	338	—	174	109	1	35	—	16	3	—	338	—
30.	Sooniste I	325	292	—	66	107	—	16	1	91	11	—	292	—
31.	Sooniste II	95	93	—	19	22	—	19	—	32	—	—	93	—
32.	Vaikna I	561	440	1	87	198	4	4	—	125	25	—	440	—
33.	Vormsi	1671	1512	2	39	266	1	16	—	1173	11	—	1508	4
34.	Võnnu	655	604	4	276	223	—	18	—	20	48	—	589	15
	Kokku	20 902	17 324	71	4 485	5768	10	2008	46	4286	553	19	17 247	77

Eesti Asutava Kogu valimiste tulemused sõjaväeosades¹

Tabel 10

	Valimisjaoskonnad	Valijate arv	Valimistest osavõtnute arv	Valimistest osavõtnute %	Kehtivate häälte arv									Hääli kokku	Mittekehtivaid hääli
					nr. 1	nr. 2	nr. 3	nr. 4	nr. 5	nr. 6	nr. 7	nr. 8	nr. 9		
1.	2. eesti polgu 3. pataljon	—	607	—	2	146	218	77	87	22	53	2	—	607	—
2.	4. eesti polgu 3. pataljon	621	454	—	14	152	149	17	42	35	42	3	—	454	—
3.	3. eesti polk	3221	1358	—	62	775	262	3	82	83	86	5	—	1358	—
4.	Peeter I nim. kindluse I roodu raudteepat.	100	72	—	3	36	37	2	1	—	3	—	—	72	—
5.	Vergi piirivahi kordon	254	213	—	1	105	97	—	1	—	8	—	—	212	1
Kokku		4196	2704	—	82	1204	763	99	213	140	192	10	—	2703	1

¹ ENSV RAKA, f. 226, nim. 1, s.-ü. 21, l. 181; s.-ü. 1, l. 145—146; l. 141, 144; s.-ü. 7.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПАРТИИ ЭСЕРОВ В ПЕРИОД ПОБЕДЫ ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ И УКРЕПЛЕНИЯ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ЭСТОНИИ

А. Р. Хельбе

Резюме

В статье рассматривается образование левого течения в партии эсеров, его победа и возникновение блока большевиков и левых эсеров в Эстонии. Рассматривается и контрреволюционная сущность правых эсеров.

Отделение от партии эсеров ее более прогрессивной части в лице левых эсеров и их блокирование с большевиками произошло в предоктябрьский период в основном в Таллине, в Ревельском совете и Исполкоме Советов Эстляндской губернии. В волостях этот процесс произошел позже — после вооруженного восстания.

Началом возникновения блока большевиков и левых эсеров нужно считать совместное заседание Ревельского совета, Исполкома Советов Эстляндской губернии, флотских комитетов и общественных организаций, которое состоялось 27 сентября 1917 г. На этом совещании эсеры, стоящие на левых позициях, впервые голосовали вместе с большевиками за переход власти в руки Советов.

В Эстонии левые эсеры работали совместно с большевиками в Военно-революционном комитете Эстонии и в исполнительных комитетах Ревельского совета и Советов Эстляндской губернии, где выполняли ответственные задания. В процессе этого сотрудничества выявились и некоторые разногласия при разрешении революционных задач. Разногласия эти были обусловлены непоследовательностью левых эсеров. Более серьезный конфликт между центральным комитетом партии эсеров и большевиками возник на почве проекта «Эстонской трудовой республики», т. е. идеи объявления независимости. В ходе решения этого вопроса левые эсеры изменили своим прежним позициям и стали на сторону буржуазии. Блок большевиков и левых эсеров дал трещину. В Ревельском совете часть левых эсеров однако все же продолжала сотрудничать с большевиками. В волостях таких конфликтов не возникало.

Партийные организации эсеров в Тарту, Вильянди и Пярну встали на правые позиции и выступали против власти Советов. Их деятельность однако была парализована. Они были выведены из Советов. На III съезде партии эсеров, который состоялся 10—11 декабря 1917 г., организации правых эсеров были распущены.

Выборы в Учредительное собрание Эстонии эсеры встретили в обстановке развала партии, что отразилось и на результатах

голосования. На выборах в Учредительное собрание Эстонии большевики получили наибольшее число голосов — 87 043 голоса из 234 141 или 37,1%. По результатам голосования левые эсеры вышли на четвертое место, получив 8104 голоса или 3,5%, а правые эсеры лишь 2250 или 1%.

Такая деградация партии эсеров была закономерным процессом развития этой партии на данном историческом этапе. Это было обусловлено их мелкобуржуазной сущностью и непоследовательностью в политике. Из-за политики лавирования между буржуазией и пролетариатом от них отошли рабочие и солдаты. Отход эсеров от своей аграрной программы расшатал и их социальную опору на селе.

Несмотря на непоследовательность левых эсеров, союз с ними облегчил победу вооруженного восстания и способствовал укреплению советской власти в Эстонии. Поэтому блок большевиков с левыми эсерами имел большое политическое и историческое значение.

DIE PARTEI DER SOZIALREVOLUTIONÄRE IN ESTLAND ZUR ZEIT DES SIEGES DER OKTOBERREVOLUTION UND IN DER PERIODE DER FESTIGUNG DER SOWJETMACHT

A. Helbe

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel behandelt die Entstehung und den Sieg des linken Flügels der Partei der Sozialrevolutionäre und das Zustandekommen eines Blocks zwischen den Bolschewiki und den linken Sozialrevolutionären in Estland. Gleichzeitig wird auch die konterrevolutionäre Rolle der rechten Sozialrevolutionäre untersucht.

Die Loslösung des fortschrittlichsten Teils der Sozialrevolutionäre von der Partei äußerte sich in der Bildung eines linken Flügels, der sich schon von der Oktoberrevolution den Bolschewiki anschloß — vor allem im Tallinner Sowjet und im Sowjet des Exekutivkomitees Estlands. In den Landkreisen vollzog sich dieser Vorgang erst nach dem bewaffneten Aufstand.

Als zeitlichen Anfang des Zusammenschlusses der Bolschewiki und der linken Sozialrevolutionäre kann man die gemeinsame Versammlung der Exekutivkomitees Tallinns und Estlands, der Komitees der Armee and Flotte und der gesellschaftlichen Organisationen am 27. Sept. 1917 betrachten. Auf dieser Versammlung stimmten die links stehenden Sozialrevolutionäre erst-

malig zusammen mit den Bolschewiki für den Übergang der Macht in die Hände der Sowjets.

In Estland arbeiteten die linken Sozialrevolutionäre mit den Bolschewiki im Revolutionären Kriegskomitee Estlands, im Tallinner Sowjet und in dem Exekutivkomitee Estlands zusammen, indem sie dort verantwortungsvolle Aufgaben erfüllten. Im Laufe dieser Zusammenarbeit kam es bei der Lösung revolutionärer Aufgaben auch zu einigen Mißhelligkeiten, die durch die Inkonsequenz der linken Sozialrevolutionäre hervorgerufen wurden. Ein ernster Konflikt entstand zwischen dem Zentralkomitee der Partei der estnischen Sozialrevolutionäre und den Bolschewiki bei dem Entwurf des Projekts der sog. «Estnischen Arbeiterrepublik», d. h. bei der Idee der Ausrufung der Selbständigkeit Estlands. Bei der Erörterung dieser Frage änderten die estnischen linken Sozialrevolutionäre während der Verhandlungen ihren bisherigen Standpunkt und stellten sich auf die Seite des Bürgertums. Der Block der Bolschewiki mit den linken Sozialrevolutionären brach auseinander. Im Tallinner Sowjet allerdings dauerte die Zusammenarbeit mit einem Teil der linken Sozialrevolutionäre noch an. In den Landkreisen gab es derartige Konflikte mit den linken Sozialrevolutionären nicht.

Die Parteiorganisationen der Sozialrevolutionäre in Tartu, Viljandi und Pärnu bezogen rechtsgerichtete Positionen und betätigten sich sowjetfeindlich. Ihre Tätigkeit wurde jedoch unterbunden. Die Sozialrevolutionäre wurden aus den Sowjets der Werktätigen entfernt. Auf dem III. Parteikongreß der estnischen Sozialrevolutionäre, der vom 10.—11. Dez. 1917 stattfand, wurden die rechtsgerichteten Organisationen aufgelöst.

Bei den Wahlen zur Estnischen Konstituierenden Versammlung war die Partei der Sozialrevolutionäre schon in der Auflösung begriffen, was sich auch in den Wahlergebnissen widerspiegelt. Die meisten Stimmen in die Estnische Konstituante erhielten die Bolschewiki — von insgesamt 234 141 Stimmen erhielten sie 87 043 oder 37,1% aller abgegebenen Stimmen. Die linken Sozialrevolutionäre kamen bei den Wahlen an die vierte Stelle, indem sie 8104 Stimmen (3,5%) erhielten, während die rechten Sozialrevolutionäre nur 2250 Stimmen (1%) erhielten.

Dieser Verfall der Partei der Sozialrevolutionäre war das gesetzmäßige Ergebnis des Entwicklungsprozesses auf der gegebenen Geschichtsetappe. Der Niedergang der Partei war durch ihr kleinbürgerliches Wesen und ihre inkonsequente Politik bedingt. Infolge ihrer zwischen dem Bürgertum und dem Proletariat schwankenden Politik sagten sich die Arbeiter und Soldaten von ihr los. Das Zurückweichen der Sozialrevolutionäre vor ihrem Agrarprogramm schwächte auch ihre soziale Basis auf dem Lande.

Trotz der unbeständigen Politik der linken Sozialrevolutionäre erleichterte jedoch das Bündnis mit ihnen den Sieg des bewaffneten Aufstandes und trug zur Festigung der Sowjetmacht in Estland bei. Aus diesem Grunde kommt auch dem Block der Bolschewiki mit den linken Sozialrevolutionären eine große geschichtliche und politische Bedeutung zu.